

BAJAI HONPOLGÁR

Baja és környéke honismereti és kulturális folyóirata

2020. október • XXXI. évfolyam 10. (359.) szám

Ára: 330 Ft

Fotó: Koós Zoltán

- Gömzsik Imre emlékei az egykori bajai posztógyárból
- Az emigráns történetei a bajai DISZ-mozgalomról
- Húsz éves a Bajai Természetjárók Egyesülete
- Búcsú Mándics Mihálytól, Gálos Lászlótól és Kasziba Istvántól

Tartalom

- Múltidézés Gömzsi Imrével (*Horváth Máté visszatekintése, 1. rész*)..... 3
- „Azok a boldog, szép napok”. A DISZ-mozgalom Baján az 50-es évek elején (*Mayer János forrásközlése*)..... 6
- Diszdiplomák átadása Baján (*Jász Anikó beszámolója*)..... 9
- Új kosaraskönyv készülhet (*felhívás*)..... 9
- Húsz éves a Bajai Természetjárók Egyesülete (*Sántha Zoltánné köszöntője*)..... 10
- Dr. Mándics Mihály (1928-2020) emlékére (*Mayer János összeállítása*)..... 12
- Gálós László (1933-2020) emlékére (*Mayer János és Gergely Gyula nekrológja*)..... 13
- Kasziba Istvánról (1945-2020) személyesen (*Gergely Gyula megemlékezése*)..... 15
- Sajtóhírek a bajai kórház első száz évéről (*Jász Anikó forrásközlése, 3. rész*)..... 16
- Egy kanyarójárvány következményei Baján (*Sarlós István forrásközlése*)..... 18
- Egy falusi orvos nemzetközi orvoskonferenciákon és WHO-tanácskozáson (*Péter Árpád visszaemlékezése*)..... 20
- Kiténtetések a közelmúltban (*BH-összeállítás*)..... 23
- A magyar vidék íze (Szünder Dezső receptje)..... 24

BAJAI HONPOLGÁR

Baja és környéke honismereti és kulturális folyóirata
Megjelenik minden hónap első napján
ISSN 1416-4469

Főszerkesztő: Dr. Mayer János
Főmunkatárs: Dr. Nebojszki László
Olvasószerkesztő: Sándor Boglárka

A szerkesztőbizottság tagjai:
Jász Anikó, dr. Laki Ferenc, Lex Orsolya,
Sarlós István, Sipos Loránd, Szünder Dezső,
Zalavári László

Lapalapító:
Újvárosi Általános Művelődési Központ

Kiadó:
Bajai Honpolgár Alapítvány
Az alapítvány számlavezető bankja:
OTP Bank Nyrt. Bajai Fiókja
Számalszám: 11732033 20030119
Postacím: 6500 Baja, Telcs Ede u. 12.
E-mail: bajaihonpolgar@gmail.com

ELŐFIZETÉS: 06-79/322-600

Nyomdai munkák:
Arculat Nyomda Kft.
Felelős vezető: Csuvár Zoltán
Baja, Attila u. 15. Tel.: 79/428-944

Honlapunk: www.bajaihonpolgar.hu

A szerkesztőség a beküldött kéziratok rövidítésének és stilisztikai javításának jogát fenntartja!

Az örök harag napjai

Mayer János

■ *Dies irae* – a harag napja. E néven emlegette történetírásunk 1849. október 6-át, az aradi vértanúk és *Batthyány Lajos* korábbi magyar miniszterelnök kivégzésének napját, amikor a magyar szabadságharcot leverő birodalmi önkényuralom véres bosszút állt a „rebellió” kezére került katonai és politikai vezetőin. Igaz, számos vezetőt (*Kossuthot, Szemerét, Bemet, Vettert* stb.) nem tudtak bíróság elé állítani, így az aradiak mintegy mások helyett is bűnhődtek, mert a lázadó nemzetet mindenképp el kellett rettenteni, a kíméletlen megtorlással örök időkre el kellett venni a kedvét a felkeléstől, és bosszút kellett állni a bécsi forradalom és a háború áldozataiért. Ha az elrettentés hatékony volt is (hiszen újabb forradalom 1918-ig nem robbant ki), a nemzet emlékezetében október 6-a kiemelt szerepet foglal el, mert a mártírok áldozata is hozzájárult ahhoz, hogy 1848-49-et a katonai bukás ellenére a magyar történelem legdicsebb lapjain emlegessük. Az áldozatok vére mintegy megszentelte a forradalom és szabadságharc történetét, életben tartotta a szabadság és nemzeti függetlenség reményét olyan időkben is, amikor megvalósításukra a legkisebb esély sem látszott.

Ma mintha megint a harag napjait élnénk. Csak épp nem egyetlen napon szomjazzuk mások vérért, akarunk elégtételt venni (vélt vagy valós) sérelmeinkért, szabadságjogaink (vélt vagy valós) korlátozásaiért. Nem csak egy-egy indulatos pillanatban, hanem permanens módon akarunk leszámolni politikai ellenfeleinkkel, és a remélt győzelemért cserébe bármilyen megalkuvásra, máskor sokat hangoztatott elveink feladására is képesek vagyunk. Csakhogy nem lehet állandó harci lázban égni, és jó ha tudjuk: kard által vész maga is, aki kardot ránt. Nem lehet állandóan gyűlölködést, haragot szítani, ellenséget keresni ott, ahol nincsenek is. Nem lehet örökké lázadni, állandó forradalmat játszani, ha voltaképpen fogalmunk sincs, milyen új világot is akarunk. S ha az állandó feszültségkeltés *vakmerő reményekkel* párosul, annak könnyen *vert hadak* csúfos bukása lehet a vége, s megdicsőülés helyett könnyen *circusz-ponyvák bohóc-sorsa* lenghet a világot fekete-fehérben látó újkori szabadságharcosok előtt.

Persze nem könnyű indulatainkat visszafojtani, napi bosszúságain-

kért, sérelmeinkért bűnbakot nem kiáltani. Kínálat lehet bőven: kormány, városvezetés, tisztifőorvos, munkahelyi főnök, rendőrség – és a sor hosszan folytatható. Egy dologtól azonban mindenit óvnánk: ne higgyük azt, hogy mindent jobban tudunk másoknál, mindenhez mi értünk a legjobban, és hogy – különösen útszéli stílusban – mindenről nyilvános véleményt kell mondanunk. (Az ellenkezőket meg majd érvek helyett hangerővel legyőzzük.) Néha bölcsebb dolog hallgatni, mint túl sokat beszélni – ez éppúgy igaz lehet választott vezetőkre, mint az egyszerű kisemberre.

Október 6. egyébként is a néma főhajtás, a gyász ideje. Sajnos erre a hónapra nemcsak a 171 éve kivégzett vértanúk, hanem új halottaink emléke is kötelez minket. E számunkban a bácskai bunyevácok elismert kutatójától és két Bajáról indult kiváló sportembertől búcsúzunk. És e sorok írásakor már tudjuk, hogy Baja kosárlabdaéletének emblematikus alakja, *Rátvay Zoltán* is távozott közülünk. (Róla bővebben novemberi lapszámunkban emlékezünk meg.) Ők is mind megharcolták a maguk harcait, és valós teljesítményekkel igazolták jó hírüket.

A vírushelyzet állandó kihívás elé állít bennünket. Dühönghetnénk ezen is meg a vele járó kellemetlenségek (karantén, maszkviselés, korai zárórak stb.) miatt is, de egyelőre inkább örülünk, hogy a Bajai Honpolgár-esteket – ha némileg szigorúbb feltételek mellett is – folytatni tudjuk, és továbbra is izgalmas témákat kínálunk az érdeklődőknek. Várjuk Önöket októberben is! ■

Koós Zoltán fotója

Múltidézés Gömzsik Imrével 1. rész: A fodrászüzlettől a Posztógyárig

■ A ma 88 éves Gömzsik Imre neve a Bajai Honpolgár olvasói (de különösen előfizetői) számára sem ismeretlen, hiszen nyugdíjasként éveken át volt lapunk önkéntes terjesztője a város számos körzetében. Ha erről a megbízatásáról a közelmúltban le is mondtott, mesélőkedve szerencsére még megvan. És van is miről mesélnie: pályája során volt borbély, posztógyári dolgozó, majd részlegvezető, csónaképítő és nem mellesleg maratoni futó is. Emlékeit büszkén osztotta meg egykori főnökével és rajta keresztül a Bajai Honpolgár olvasóival is.

Lejegyezte: Horváth Máté

■ Nagypám, apám borbélyok voltak, én is annak tanultam, egy évtizeden keresztül követtem őseimet. Nem sokáig, mert a szülők is a „Posztót” választották, és dolgoztak – ki többet, ki kevesebbet – velem, feleséggel és lányommal együtt a textilgyárban! (Gömzsikékhez hasonlóan generációk sora nőtt fel a Duna-parti nagyüzemben – H. M.)

Szomorúsággal, sok szenvedéssel teltek a gyermekeim. Édesapám a háború foglya volt, csak akkor tudott visszatérni a családhoz, amikor az elemi iskola után, 14 évesen elvégeztem a polgárit. Édesanyám a húgomat nevelte, én pedig az apai nagyszülőknél nőttem fel. Szatmári Jánosnak („Szatyai bácsinak”) köszönhetem, hogy atléta, azon belül is futó lettem, a húgom diszkoszvetőként szintén sportolt. Katonaéveimet a fővárosban töltöttem, a Budapesti Honvédhoz jártam edzésekre, ahol a világ- és Európa bajnokságokon sikereket elért Iharossal, Rózsavölgyivel edzhettem, együtt jártunk versenyre. Első osztályú szintet értem el, 4 perc alatt futottam az 1500 métert. El kellett döntenem, hogyan tovább.

A katonaéveket követően visszajöttem Bajára, állást kaptam az akkori Béke téri szövetségi üzletben, és egy évig borbélysegédként dolgozhattam. Feleségem, akinek pék volt az apja, 13 éves kora óta kiflit árult kis kosarából a Béke téren, nem messze a fodrászüzlettől. Így adva volt a helyzet, megismerkedtünk egymással, és házasság lett a vége. 26 éves voltam, amikor megszületett a lányunk. A feleségem később egy építőipari cég konyháján dolgozott, majd otthon maradt, vezette a háztartást, nevelte gyermekünket. A fodrász szakmából nem tudtunk megélni, így 1957-ben jelentkeztem felvételre a Posztóba. Édesapám segítségével, aki anyagmozgató volt a szövödében, végül sikerrel jártam. A 2 hetes fonó tanulmányidőszakot követően fonalkötőből három évtized után az „álom munkakört”, a mestert, majd a művezetőit is felülmúlva az összevont kártolt- és fűsűsfonodai gyárrészleg vezetője lettem.

Nehéz, de igen érdekes inaséveim voltak. A kiváló szakmai, emberi tulajdonságokkal rendelkező Éberhardt Laci bácsi vezetett be a kártolt fonodai szakma, az előfonal- és a fonalgártás rejtelmébe. Tőle tanultam meg a gépek, a gyártósorok szerelési, javítási műveleteit. Egy idő elteltével elmondta, azt szeretné, ha nyugdíjba vonulása után én lennék az utódja. A másik, nagy tapasztalatokkal rendelkező kártolós szakember Fritner Lipót volt, aki szintén sok hozzám hasonló fiatal nevelt. Tele volt a fonoda kiváló emberekkel, szakemberekkel, így Váradai Sándor, Mátics László is ebbe a körbe tartozott. Sajnos az 1956-os gyári eseményekben való részvételük – elszavalták a forradalmi napok alatt közönség előtt a Nemzeti dalt – csaknem keresztülhúzta szakmai karrierjüket. Szerencsére Robák Károly után Kossár Lajos lett az igazgató, akit csak a szakma érdekelt, így visszahelyezte őket eredeti munkakörükbe.

A fonodai tapasztalatokkal rendelkező akkori főmérnök, Sebestyén János („Sebi”) besorolt azok közé, akiknek – más szakmai területeken dolgozókkal együtt – előírta, hogy végezzük el a textilipari technikumot. (Többek között Kemenes Ilonának, Netoliczky Jánosnak, Kiss Gyulának.) Ez jó lehetőség volt számomra is, tanulhattam. 1963-ban csupa 5-ös tantárgyi érdemjeggyel elvégeztem a textiltechnikumot. Megjegyzem, tanulmányaink kedvező tapasztalatait után pár évre újabb technikai képzés kezdődött. Akkor már az üzemi szakemberek mellett helyet kaptak benne az adminisztratív területen dolgozók is. Az külön öröm volt, hogy a vállalatvezetés megállapodott a III. Béla Gimnázium vezetésével, így helyet kaptunk, és néhány nem textiles szakmai tantárgyat a „bélás” tanárok tanították.

Folyamatosan képeztem magam, mindezt három műszakos munkarendben dolgozva. A fonodai közösség értékelte, tisztelte a szakembereket, így engem is, hiszen a fonás minden részével bárki, bármikor kereshetett, függetlenül attól, hogy milyen munkakört töltöttem be. A fodrász szakma pozitívuma pedig az volt, hogy ott a tiszta, egyenes beszéd volt a jellemző, másrészt a humorért sem kellett a szomszédba menni. Ez nagy segítségemre volt a posztós közösségben is.

Gömzsik Imre a posztós társakkal iskolapadba ült. Felső sorban: Balatoni József, Varga László, Bacsó Jenő, Gömzsik Imre. Alattuk: Vaitz Sándor, Bajsi Lászlóné, Jursonovics Kálmán, majd az első sorban Kővári János, Bodrogi István, Gyenis László.

A lányunk felnőtt, feleségem visszavágyott dolgozni, így a kártolt fonodába Váradi Sándor üzemvezető felvette őt három műszakos, gépes munkahelyre. Akkor én már mester munkakörben dolgoztam. Ez nem volt különleges dolog a gyárban, több üzemben is dolgoztak együtt családtagok, akár alá- és fölérendelt munkaviszonyban is. A gépes munkakörökben dolgozóknál a normakövetelmények teljesítése volt a fizetés alapja. Esetenként azért a jutalmazások során előálltak kellemetlen helyzetek is. Minden esetben, amikor a közvetlen vezetőik a feleségem jutalmazására tettek javaslatot, azt kihúztam. Ebből aztán otthon voltak problémáim. Az üzemvezetés ezt is próbálta feloldani, és többször tudtomon kívül, valamelyik felső vezetőnél eljárva a feleségem mégis a jutalmazottak közé került. Feleségem jó másfél évtizedet dolgozott a kártolt fonodában, több éven keresztül együtt a lányommal, aki idővel szintén fonodai dolgozó lett. Ő épp a napokban kapta meg a nyugdíjintézetől a 28 éves posztos munkaviszony elismerését. Sajnos két évvel ezelőtt a feleségem betegség következtében itthagytam bennünket, igencsak megnehezítve mind a lányom, mind a magam életét.

Visszatérve a kártolt fonodára, érdemes megjegyezni, hogy egyszer megjelent ott egy fiatalember, akit másokhoz hasonlóan én tanítottam meg a fonás szakmai fogásaira. Árgyelán Sándor a többi, vele egykorú fiatalat lekörözve az egyik legtehetségesebb munkatársam volt. Kapcsolatunk az azt

követő években is megmaradt, segítettek egymást, de közben tanultunk is egymástól. Ki merem jelenteni, hogy Sanyi a kártolt és később a fésűs fonástechnológia legjobbjá volt Baján, pedig igencsak sok fiatal, felkészült diplomással dolgoztam együtt évtizedeken keresztül!

A sok tanulás, a három műszakban végzett munka nem tette lehetővé, hogy tovább hódoljak az atlétikának, és edzésekre, versenyekre járjak. Új hobbi jelent meg életemben: a pecázás. Kezdetben nem is gondoltam volna, hogy milyen barátközösség-formáló szerepe lesz ennek a munkakollektívában. A nagy horgász fogásaira építve igen sokszor szerveztünk közös programokat, építgettük a kollektívát, de magunkat is. A fonodás műszaki csapat nagyon összetartó volt a munkában és a szórakozásban is. Igaz, nekünk a szórakozás a közös főzéseket, dunai fürdőzéseket jelentette. Ma már nagyon kevesen maradtunk, igazából már csak a három Józsiival (Herczeg, Farkas és Fuchs) találkozunk alkalmanként.

A munka és a hobbi mellett a tanulás továbbra is kiemelt része volt az életemnek. Ez akkor vált számomra igen izgalmas kérdéssé, amikor művezetőként dolgoztam. Tudtam, magamon is tapasztaltam, milyen magas színvonalú szakmunkásképzés folyt a textilgyárban, én is ott tanultam ki a szakmát. Az iskolai elméleti képzés mellett remek gyakorlati, üzemi oktatókkal is rendelkezett a textilgyár. Évtizedeken keresztül dolgozott a fonodában Poppné, Kernya

Anti bácsi és Ercsényi Antalné (Gyöngyi „néni”), aki igazi, beleváló oktató volt. A munkában kemény és következetes, de egyben nagy barát is, a gyermekek második anyukája volt.

Vitte a gyerekeket programokra, kirándulni. Tanítványai mesélték, hogy egy alkalommal kirándulásról hazafelé tartva megálltak egy reprezentatív, zenés kávézónál. Gyöngyi arra lett figyelmes, hogy egy asztalnál beszélget egy csapat, akik araboknak néztek ki. Gyöngyi azt mondta a gyerekeknek, most felkérem azt az ara-

bot táncolni, aki öltözéke alapján is annak tűnt. Oda is ment, de nem engedték a kiválasztott közelébe. Volt egy tolmács a társasággal, akinek Gyöngyi elmondta, hogy megígérte a lányoknak, hogy az arabbal táncolni fog! Rácsodálkoztak, de látva a gyerekek kíváncsi tekintetét, teljesítették a kérését!

A kártolt fonás mellett új munkakultúra is megjelent a gyárban, ez a fésűs technológia volt. A szakmunkásképzés elméleti részét a Jelky szakmunkásképzőben (akkori nevén a 609. sz. Türr István Szakmunkásképző Intézetben – a szerk.) kapták meg a tanulók. Ott nem volt olyan szakember, aki a fonástechnológiához értett volna, így rám bízta az oktatását, amit 25 éven keresztül elláttam. Negyedszázad alatt folyamatosan tovább képezve magam eljutottam oda, hogy a fonástechnológia mellett textil anyagismeretet, szakszámant, géptant is tanítottam a szakmunkástanulóknak, de részese voltam a gyáron belül zajló felnőttképzésnek is. Kezdetben nagyon nem akartam vállalni a tanítást, de a Posztó vezetése és a szakmunkásképző „összefogott ellenem”, és megoldották, hogy a napi munkám után, délutánra tették a szakmai óráimat.

A textilipari rekonstrukciós program jelentős mértékben érintette a Posztógyárat, a 70-es évek közepétől tömegesen jelentek meg új technológiák, technikák, gépek a vállalat életében. Szinte mindenki rá volt kényszerítve, hogy képezze magát. A gyár vezetése gondoskodott is erről, folyamatos volt a külső és belső szakértők jelenléte. Sokat voltunk távol családunktól: utaztunk a gépszállítókhoz betanulni, megismerni a gépeket. Nemcsak külföldre mentünk így, hanem a hazai konkurencia vállalataihoz is, akik már korábban szereztek tapasztalatokat. Amikor megérkeztek az első, akkor a világ csúcstechnikáját képviselő francia fésűs fonodai gépek, gépsorok, a kártolt fonodában nevelkedett szakembereim már felkészülve várta a pillanatot. A gyártó cég szakembereivel együtt szereltük, állítottuk üzembe a gépeket. Szakmai életutam csúcspontját jelentette, amikor az új üzem vezetője, később a két fonoda alkotta fonalgyártó gyárrészleg vezetője lehettem. Sorban érkeztek hozzánk a diplomás fiatalok, s ez új lendületet adott a tanulásnak is, példájukat követve többen továbbtanultak az üzemből is. Vizsgaidőszakban, államvizsgák előtt őket kivettem a termelésből, és rájuk zártam az üzemi iroda ajtaját, hogy tanuljanak! Megérte nekik is, nekem is, de főleg a vállalatnak, hogy sikerrel zárták le életük e fontos állomását. Ez a következetes

Gyöngyi néni (Ercsényi Antalné) szakmunkástanulókkal

A fonalgyártás utolsó művelete

képzési gyakorlat azt eredményezte, hogy a vállalatnál a 80-as évek közepén közel száz diplomás dolgozott; több, mint a város összes üzemében együtt!

Mielőtt a francia fésűs fonodai rendszereket megvásároltuk, Kossár Lajos igazgató és Nagy Jenő főmérnök urakkal (akkor még elvtársakkal) volt alkalmam kinn járni a *Schlumberger* gyárban, ahol működés közben megtekinthettük az akkori világ csúcstechnológiáját képviselő gépeket. A szalagnyújtó, előfonó és gyűrűsfonó gépek néhány hónappal később már a bajai gyárba is megérkeztek. A gépgyártó cég szakembere igen sok apró részletre hívta fel a figyelmünket, többek között arra, melyek az előfonó kritikus alkatrészei, azok évenkénti cseréje ugyanis elengedhetetlen. Arra is figyelmeztettek bennünket, hogy kiváló minőségű fonal akkor garantálható, ha jó és egyenletes minőségű alapanyagot tudunk beszerezni. Az ottani tapasztalatok alapján biztosak voltunk benne, hogy képesek vagyunk a minőségi gyártáshoz minden feltételt biztosítani. Eltelt egy év, és szembejött a valóság! Mindennek oka a pénzhiány, főleg a konvertibilis források korlátozott hozzáférhetősége volt. Ebből adódóan mind az alkatrész utánpótlás, mind az egyenletes, jó minőségű alapanyagok beszerzése szinte napi gondot jelentett. Az emberi tényező, a gépes munkatársak, de az üzemi műszakiak is megtették mindent, hogy teljesítsük termelési terveinket. Ekkor az ágazati szakmai vezetés – ahelyett, hogy a konvertibilis források beszerzésében segít-

tettek volna – munkamódszereket tanítottak velünk. Megjelent gyapjús körökben egy német vegyesvállalat, annak igazgatója Werner P. Schöning úr, aki 1986-87-ben marketing tanulmányt készített a gyapjús vállalatok megbízásából, majd munkaszervezési feladatokra is megbízást kapott. Így a „Werner-szervezés” eljutott hozzánk is. Nagy teher volt mindenkinek, a fonóknak, a technológusoknak, a műszakiaknak, a művezetőknek egyaránt. A cég hazai partnerei piaci konkurensünk, a győri Richards emberei voltak. Értünk el sikereket, de az előzőekben jelzett

korlátaink tartósan fennálltak.

Itt megállok, és megpróbálom felsorolni a műszakvezetőket, akik tölem, nálam tanulták ki a szakmát. Így megemlítem *Fuchs Józsefet, ifj. Váradai Sándort, Árgyelán Sándort, Herceg Józsefet, Varga Lászlót, Zimmermann Jánost*. A technológusok közül *Igaz Emmát* emelem ki – és most kicsit előre ugrok az időben –, akit velem együtt már a fonodai időszakom vége felé nem kívántak tovább alkalmazni, és nyugdíjaztak bennünket. Igaz persze, hogy az 1990-es évek elejére nagyon elfáradtam már, így egy évvel korábban elmehettem

nyugdíjba, mint a ledolgozott éveim lehetővé tették volna. A 90-es évek közepe táján a Bajafil Kft. ügyvezetője, munkatársam, majd főnököm, Árgyelán Sándor Mohácscon a Temaforg fonodájában kezdte el feldolgoztatni az elfekvő kis tétéleiket. Nem volt megfelelő végzettségű, a fonalgyártáshoz értő szakembere, így „megfűzött”, járjak át Mohácsra. Teljesen rugalmas munkaidőben dolgozhattam, megtartva az újságok kihirdetését, a futóedzéseket, a versenyeken való elindulást is. Így egy éven át buszoztam Mohácsra, tanítottam az ottaniakat. Utána az emberek eljutottak arra a szintre, hogy képesek voltak tartósan jó minőségű fonalat gyártani.

- Folytatjuk -■

Online előfizetési lehetőség!

Tisztelt Olvasónk!

Szívesen olvasná vidéken lapunkat, de sokallja a postaköltséget? Külföldön sem szakadna el a Bajai Honpolgártól? Van megoldás!

A 2019-es naptári évtől lehetőséget biztosítunk lapunk online előfizetésére is. A szolgáltatást igénybe vevők webböngészőjük segítségével a világ bármely pontjáról már a megjelenés napján hozzáférhetnek aktuális számunk teljes tartalmához. Ehhez csupán annyi kell, hogy a kedvezményes **5 000 Ft-os** előfizetési díjat befizessék a Bajai Honpolgár Alapítvány számlaszámára (az Alapítvány számlaszáma: **OTP BANK NyRt. Bajai Fiókja 11732033 20030119**), majd a befizetést igazoló csekkszelvény vagy a banki utalást igazoló kivonat másolatát e-mailen juttassák el az **elofizetes@bajaihonpolgar.hu** címre.

A befizetési díj jóváírását követően e-mail címükre elküldjük jelszavukat (ezt később tetszőlegesen megváltoztathatják), és e-mail címük, valamint a jelszó megadását követően honlapunkon (**www.bajaihonpolgar.hu**) keresztül már hozzá is férhetnek minden lapszámhoz.

Honlapunkon jelenleg kísérleti mintaszámot tekinthetnek meg, amelyen tesztelhetik szolgáltatásunkat. Amennyiben hibákat tapasztalnak, kérjük, jelezzék azokat a fent megadott e-mail címen. Kérdéseiket, javaslataikat egyaránt szívesen fogadjuk.

A Bajai Honpolgár szerkesztősége

A Bajai Honpolgár

friss számai városunkban jelenleg az alábbi helyeken vásárolhatók meg

**Ady Endre Városi Könyvtár,
Munkácsy Mihály utca 9.**
**CBA Belvárosi ABC,
Eötvös utca 1.**
**Cserba Optika,
Batthyány Lajos utca 18.**
**Líra Könyvesbolt,
Déri Frigyes sétány 5.**
**Tourinform Iroda,
Baja Marketing Kft,
Szentháromság tér 11.**
**Gazdabolt
(Baja, piaccsarnok)**

Bajai dokumentumok a Szabad Európa Rádió archívumából, 8. rész

„Azok a boldog, szép napok...” A DISZ-mozgalom Baján az 50-es évek elején

Mayer János

■ Magyarországon a két világháború között, de még 1945 után is gazdag ifjúsági mozgalmi élet volt; számos ideológiai-politikai, társadalmi, felekezeti alapon szerveződő ifjúsági szervezet létezett egymás mellett, amelyeknek komoly szerep jutott a fiatalok nevelésében és szabadidejük tartalmas eltöltésének megszervezésében. Ám minél inkább előrehaladt az ország szovjetizálása, annál inkább szűkült a szervezetek mozgásteré; nagy részük ellen – koholt vádakon alapuló – politikai támadás indult, a vallási alapon szerveződő egyleteket (KALOT, Soli Deo Gloria stb.) hatalmi szóval feloszlatták, a cserkészmozgalmat előbb megfosztották ideológiai alapjától, majd 1948-ban beolvasztották a kommunista szellemiségű úttörőszövetségbe. 1948 után – amikor a hatalmi harc egyértelműen a kommunisták javára dőlt el – a párt már egyértelművé tette, hogy „egységes ifjúsági szervezetben lent és fent kívánja biztosítani pártunk hegemoniáját.” Ennek jegyében sorra oszlatták fel a nagy múltú egyesületeket is, mások a helyzet lehetetlenségét látva maguk szüntették be működésüket. A folyamat végén egyetlen ifjúsági szervezetként a szovjet Komszomol mintájára 1950-ben létrehozott *Dolgozó Ifjúság Szövetsége* (DISZ) maradt egyedül, és a rákosista állampárt irányvonalát követte. (A folyamatról bővebben *Gergely Ferenc A magyar ifjúság a 20. században* c. esszéjében olvashatnak. = Új Pedagógiai Szemle, 2012/11-12., 152-187.) A DISZ jövőbeni szerepéről Gergely idézett tanulmányában a következőket írja: „Az MDP céljai elérésére az élet valamennyi területén fel akarta használni az ifjúság tömegeit. Miután a versenytársakat felszámolta, monopolizálva ezzel szervezésük, mozgósításuk, hasznosításuk lehetőségét, át kívánta formálni őket szocialista-kommunista fiatalokká, emberekké. Ezt nehezítette és módfelett bonyolulttá tette a régi világ maradványainak jelenléte, a II. világháború előtt-alatt felsepedt fiatalok képében is. A kommunista vezetés tehát a hatalom kizárólagos birtokbavétele után is harcolt – az előző időszaknál sokkal kedvezőbb feltételek között – az ifjúság egészének totális birtokbavételéért. Megnyerése és megfélemlítése mellett egyre nagyobb figyelmet kellett fordítani nevelésükre, legtöbbször családjuk, szűkebb baráti körük,

egyéb szervezett ifjúsági közösségek (sport, kultúra stb.) és korántsem utolsósorban az oktatási-nevelési intézmények hatás együttesével szemben.”

E folyamatok Baján is lezajlottak, és az ifjúság ezzel kapcsolatos tapasztalatairól számol be az alábbiakban közölt dokumentum, amely egy Bajáról emigrált fiatalal folytatott interjú alapján készült. Bár a szövegben nem nevezi meg, annak összefüggéseiből kideríthető, hogy a fiatalember az ifjúsági mozgalmakkal kapcsolatos tapasztalatait a III. Béla Gimnáziumban szerezte, amely 1948-ban lett egyházi (ciszter) gimnáziumból állami intézménnyé. (Az elbeszélő feltehetően akkor még nem volt az iskola tanulója, hiszen az államosítás környékén történt viharos eseményekről nem számol be.) A dokumentum csak angol nyelven maradt ránk, és szokatlanul hosszú értékelés tartozik hozzá, amelyben az elemző számos esetben kételyeinek ad hangot az elbeszélés hitelességével kapcsolatban. Feltűnő még, hogy bár Magyarország – ugyancsak szovjet mintára – erre az időre már áttért a 8+4 éves közköztartási rendszerre, az emlékező még a korábbi időszak osztályszámozását használja. Az elbeszélő feltehetően 1952 második felében hagyta el az országot, mert az értékelők adatait az év augusztusáig tartották relevánsnak.

„Az ifjúsági szervezetek legmagasabb szintű intézménye a DISZ (*Dolgozó Ifjúsági Szövetség*). Korábban az iskolások szervezeti keretét a *DIVSZ* [Demokratikus Ifjúsági Világszövetség – erősen baloldali-kommunista gyökerű, budapesti székhelyű világszervezet, amely egyebek mellett a világifjúsági találkozók szervezéséről ismert – M. J.] biztosította. Ezen túlmenően működött a fiatal dolgozók számára a *SZIT* (Szakszervezeti Ifjúság és Tanoncmozgalom, 1945-50 között működő baloldali ifjúsági munkásszervezet), végül az *EPOSZ* [Egyesült Parasztifjúság Országos Szövetsége – 1948-50 között működő, kommunista szellemiségű tömegmozgalom a falusi pártifjak számára – M. J.] a fiatal parasztoznak. 1950 tavaszán ezt a három

szervezetet a DISZ, a dolgozó ifjúsági szövetség keretében egyesítették.

Az egyesítés időszakában a diákoknak egymást »Egység!«-gel kellett köszönteniük. Az iskolákban versenyszakköröket szerveztek; a diákok választhattak, melyik szakkörbe kívántak belépni. A foglalkozások általában délután zajlottak, ezeken a diákok a nehéz tantárgyakat ismételték és tanulták. Ezek a szakkörök mindössze három hétig tartottak. A diákok délután fél 3-kor gyűltek össze, és együtt dolgoztak egészen este fél 9-ig, ami meglehetősen abszurd volt.

1951 márciusában a hadsereget (honvédség) bízták meg, hogy irányítsa a gimnáziumi testnevelést. A testnevelő tanár Lukács Pál volt, akit az elmondások szerint a budapesti Ludovika Katonai Akadémián képeztek ki. Ami bizonyos, hogy a ciszterciek iskolájában tanult. Amikor Lukács átvette az iskola testnevelőtanári feladatait, beszédet mondott, melyben a következő hangzott el: »Én magam is ebben az alma materben nevelkedtem.« Ezt a megjegyzést a diákok spontán tapsal jutalmazták, mert Lukács, osztva többségük nézeteit, olyan kifejezést használt, amelyet a komcsik tiltottak. [A gimnázium jubileumi emlékkönyvének listája szerint a kérdéses időszakban nem volt Lukács Pál nevű tanára, Siklósi Pál tanított 1947-51 között az intézményben; elképzelhető, hogy az emlékező az ő nevét tévesztette el – M. J.]

A DISZ-üléseket kéthetente tartották, ezek belső és külső elemeket is tartalmaztak.

Az 1950-ben alapított DISZ jelvénye

Mivel a diákok megpróbálták távolmaradni a találkozóról, a vezetőség hatékony módot talált arra, hogy kényszerítsék őket a részvételre; délután 1-kor bezárták az iskola kapuit, és senkinek nem engedték meg, hogy elhagyja az épületet. Az ülések olykor 2-ig is eltartottak, így a fiúknak alig volt idejük hazasietni ebédelni, hogy utána visszaérjenek az iskolába a különböző szakkörökre.

A diákokat minden kommunista ünnep előtt kötelezték, hogy segítsenek az utcák és az iskola feldíszítésében. Koszorúkat akasztottak a falra, diadalíveket alakítottak ki stb. Ezen előkészületekre való hivatkozással a diákok már hetekkel az ilyen ünnepek előtt elhanyagolhatták tanulmányaikat. Amikor forrásunk ötödikbe járt, ez a tisztán propagandisztikus munka az iskolaév elejétől megszakítás nélkül tartott az év végéig. Valamennyi osztálynak megvolt a »patrónusa«, mint például Rákosi, Petőfi, József Attila stb., de természetesen Sztálint vagy Lenint is választhatták. Ezek az ünnepek egyúttal jó alkalmat biztosítottak az iskolavezetésnek és a DISZ-nek hogy a diákokat ingyenmunkára kötelezzék.

Havonta egy alkalommal a diákoknak önkritikát kellett gyakorolniuk, a többi diák közvetlen kritikáján túlmenően. Erre az órák közötti tízperces szünetben került sor. A világ más részein ebben az intervallumban a diákok pihenhetnek, de a kommunista országokban számos más célra hasznosították a rekreáció helyett. Meglehetősen jellemző volt, hogy ahelyett, hogy friss levegőre mehettek volna, a diákoknak a tanteremben kellett maradni. Ekkor a DISZ képviselője ideológiai beszédet tart, vagy informálja a gyerekeket propagandisztikus kötelességeikről. A DISZ VÁLASZTOTTÁ ÉS NEVEZTE KI AZ OSZTÁLYTITKÁROKAT, akik a propagandaügyekért, sportért stb. voltak felelősek. Minden osztálynak volt faliújságja. A faliújság-felelős folyamatosan igyekezett önkéntes gyerekeket keresni, akik irodalmi, politikai vagy egyéb tartalmú cikkeket írtak rá. A bajai gimnázium DISZ-titkára a 19 éves kommunista, Szalontay László volt. [Helyesen: Szalontai, 1949-1953 között volt az iskola tanulója – M. J.] A jelentésekért felelős jegyző a szintén kommunista Kolozsvári Jenő volt, míg Mihályfi János a sportfelelős. Mindegyikük nyolcadikba járt. [Ők mindketten Szalontai osztálytársai voltak, bár előbbi a gimnázium nyilvántartásában Kolozsvári János néven szerepel. Az ebben az időben élsportoló Mihályfi János később, 1963-1975 között a gimnázium tanára is volt. Ugyanebben az osztályban többen is voltak, akik később a jól ismert bajai kommunistaellenes összeesküvésbe keveredtek bele – M. J.]

Az iskola rendelkezett könyvtárral is, a könyvtárosi feladatokat egy egykori ciszterci tanár, Maróthy Károly látta el. Civilben járt, de tarthatott misét is. [Az emlékező téved, Maróti Károly 1950-55 között, tehát már az államosítás után volt a gimnázium tanára.] Helyettese Hollander Erzsébet, egy nyolcadikos zsidó diák volt. [1948-1952 között volt a gimnázium tanulója – M. J.] A könyvár állományát alaposan megválogatták, cenzúrázták, és a marxista dogmáknak megfelelően megtizedelték. Épp ezért a gyűjtemény zömét 2000 orosz mű alkotta. Az előző rendszer szerzői munkáinak többségét eltávolították. [Szerencsére nem végleg, a gimnázium régi könyvtári anyagának zöme ma is megvan, más kérdés, hogy sokáig a tanulók számára nem volt hozzáférhető – M. J.]

1952 áprilisában Váry Béla, az osztályteremben magát nihilistaként jellemző matematikatanár, ideges jellemű pártönkívüli ember épp órára készült, amikor Kádár igazgató szólt neki, hogy nem tartják meg az órát, mivel párt- és DISZ-propagandisták érkeznek látogatóba. [Váry Béla 1949-1962 között volt az iskola tanára, Kádár Gyula 1949-1955 között volt a gimnázium igazgatója – M. J.] Csakugyan érkezett egy egyetemi hallgató, aki azt propagálta, hogy azok a diákok, akik egyetemi tanulmányokat terveznek, különösen irodalom szakon, inkább orosz nyelvet hallgassanak. Csaknem egy-órás »agitprop« beszéde után az igazgatóval együtt keserű csalódással kellett tudomásul vennie, hogy egyik diák sem jelentkezett ilyen tanulmányokra.

A nagy kommunista ünnepeket, így május 1-jét, augusztus 20-át (az alkotmány ünnepe), december 21-ét (Sztálin születésnapja) megelőző estén a diákoknak fáklyás felvonuláson kellett bejárniuk a várost. A tényleges ünnepnapon a diákoknak reggel

Kádár Gyula, a III. Béla Gimnázium parthú igazgatója az 1950-es évek elején

8-kor kellett megjelenni az iskolában, és délután 1-ig menetelni kellett az utcákon. Minden jelentősebb keresztvezetésnél meg kellett állniuk és táncolniuk. Úgynevezett hangulatbrigádok teljes erőbedobással gondoskodtak a boldog és önfelédlt légkörtől. Ezeket a brigádokat csoportokra osztották, melyeknek az indulókat kellett énekelniük az utcasarkokon. Azok a diákok, akiknek nem volt zenei érzéke és nem tudtak rendesen énekelni, társaik arra kényszerítették, hogy velük együtt dalolva adjanak ki hangokat. Ahogy elvégezték ezeket a feladatokat, a fiúk a Sztálin Parkba (korábban Déri-kert) mentek, este pedig kiosztották a fáklyákat és a lámpásokat. Közben sokan megpróbáltak elosonni.

A Kommunista Párt [ekkor már hivatalosan Magyar Dolgozók Pártja – M. J.] székhelye a Tóth Kálmán téren volt. 1951. május 1-jén az igazgató, Kádár Gyula határozottan utasította a diákokat, hogy a pártszékház előtt fennhangon Rákosit és Sztálint éltető

Kedves Olvasóink!

Szeretettel várjuk Önöket a Bajai Honpolgár-estek következő előadására

A magyar-olasz kapcsolatok ezer éve

Előadó: Dr. Csorba László egyetemi tanár, a Római Magyar Akadémia korábbi igazgatója

Helyszín és időpont: Ady Endre Városi Könyvtár, 2020. október 16. (péntek) 18 óra

Felhívjuk a figyelmüket, hogy a részvétel a vírushelyzet miatt előzetes regisztrációhoz kötött.

szlogeneket harsogjanak. Amikor megérkeztek, Kádár kiabálva adta ki az utasításokat, abban bízva, hogy a diákjai majd azonnal és hangosan válaszolnak rájuk, de nagy meglepetésére a többség ki sem nyitotta a száját, kivéve néhány fanatikus. Kádár dühös lett, mert háromszoros hurrával kellett volna végződnie az ünnepségnek. Végül egy kis csoportnyi diák hajlandó volt kórusban kiáltani, de olyan zűrzavarosan tették ezt, hogy a kommunista tisztségviselők az ablakokhoz rohantak, és elküldték a fiúkat.”

A szokatlanul hosszú értékelés a jelentést felületesnek és zavarosnak tartja, és felrója neki, hogy egyetlen iskolából kíván általánosítani. Több tévedését és pontatlanságát is helyreigazítja (látható, hogy ugyanerről a kérdéstről másokat is kifaggattak). „A DISZ-mozgalmat, amely valamennyi korábbi ifjúsági szervezetet felváltott, 1950 júniusában alapították és nem ősszel. [...]”

A szakköröket illető állítások nem teljesen világosak. A megértést nagyban segítené a dolgok alaposabb felvázolása és a pontosabb megfogalmazás, mivel nincs meghatározva, milyen nehezebb tanulmányokat végeztek ezekben a szakkörökben, és ezek miatt csak három hétig tartottak. A gimnáziumi sportaktivitások nagyrészt gimnasztikára és némi önkéntes, tanítás utáni edzésre korlátozódtak. Nincs utalás arra, hogy a hadsereget bízták volna meg a gimnáziumi sporttevékenységek irányításával, de a Lukács századosra vonatkozó adatok alapján feltételezhető, hogy a háborút követően egy korábbi tiszt lett a testnevelőtanár, és ez számos más esetben is így történt.

A DISZ-üléseket általában nem kéthetenre tartják, és figyelembe kell venni, hogy 1951-ben nem erőltették annyira a DISZ-

tevékenységeket, mint most. Az ajtók bezárása az oktatások idejére – megakadályozandó, hogy a diákok elmulasszák őket – általános gyakorlat volt a Kommunista Párt valamennyi oktatási tevékenysége esetében.

Szintén ismert tény, hogy a fiatalságot propaganda alanyának használták a kommunista ünnepek kapcsán; ugyanakkor ez csak a tanítási szünetek idején volt jellemző. Bizonytalan, honnan származik a megállapítás, hogy »a propagandatevékenység a tanév elejével vette kezdetét és megszakítás nélkül tartott az egész év folyamán.« Ugyancsak érdekes lenne tudni, melyik évben történt a szóban forgó propagandatevékenység. [Az értékelő kritikája ezen a téren nem teljesen jogos, hiszen az ifjúság propagandacélú felhasználása egész évben megfigyelhető volt. A propagandatevékenység éve pedig csak 1950 vagy 1951 lehetett, hiszen az elbeszélő az alkotmány ünnepének megünnepléséről beszél, 1952 augusztusa után viszont már külföldön volt – M. J.]

Nincsenek adatok a gyermekek ingyenes munkájáról. Köztudott, hogy még a legkisebbeket is foglalkoztatták valamilyen alkalmi munka keretében, pl. a legegyszerűbb nyári mezőgazdasági munkáknál stb., de nem megbízható az adat a tekintetben, hogy munkába küldték-e az iskolásokat a nagy kommunista ünnepekkor. Ezek rendszerint állami ünnepek voltak az egész országban, és csupán ebben az évben tettek kivételt a nehéz mezőgazdasági körülmények miatt.

A jelentésben említett havonkénti önkritika és a diákok közvetlen kritikája feltehetően hibás megállapítás vagy túlzás. A

Váry Béla, „az ideges jellemű, pártonkívüli matematikatanár”

gimnáziumi viszonyokkal foglalkozó számos jelentés közül egyetlenegy sem számol be hasonló óráközi szünetekben gyakorolt önkritikáról. A jelentés ezen részét nem szabad felhasználni. Ugyanez vonatkozhat a DISZ-tisztségviselők ideológiai beszédeire.

A DISZ-propagandisták látogatására vonatkozó részletek ugyancsak bizonytalanok. Nehéz megérteni, miért részesítették előnyben a propagandát illetően a gimnáziumokat az egyetemekkel szemben, ahelyett, hogy a középiskolák látogatását ajánlották volna.

A kommunista ünnepi rendezvényeket illető adatok feltehetően az 1951. évekre utalnak.

A jelentés felhasználásához különös körültekintés szükséges, mivel a DISZ-kérdés általános megközelítésében túlzó és sokkal számottevőbb tevékenységről számol be, mint amilyen a valóságban. A pontos adatok hiánya és a tényszerű körülmények túllent túl általános jelleget adnak az egész jelentésnek.

Valamennyi itt szereplő személynév MEG NEM ERŐSÍTETT minősítésű.” (Angolból fordította Mayer István)

Nem tudni, miért kellett volna egy – feltehetően igen fiatal korú – emigránsnak a rendszerre jellemző, általános képet adnia a DISZ-mozgalmról, hiszen csak saját tapasztalatairól számolhatott be. Mai szemmel nézve az értékelő szkepticizmusa is nehezen érthető, hiszen olyan eseményeket, jelenségeket is kétségbe von, amelyek más leírásokból is ismertek. Nyilvánvaló, hogy a DISZ-mozgalmat nem mindenhol működött egyforma intenzitással, de ha egy-egy intézmény fanatikus sztálinisták irányítása alá került, akkor az itt leírtak egyáltalán nem voltak elképzelhetetlenek. ■

Május 1-ji felvonulás Baján az ötvenes években

Díszdiplomák átadása Baján, 2020

Jász Anikó

■ Az 1870-ben báró Eötvös József vallás- és közoktatásügyi miniszter által alapított, idén fennállásának 150 éves jubileumát ünneplő bajai tanítóképző intézet jogutóda, az *Eötvös József Főiskola* tanévnyitó ünnepségét szeptember 7-én tartotta. Az esemény az előző évekhez hasonlóan alkalmat adott a pedagógussá válásuk első lépését megtevő friss főiskolás diákok számára arra, hogy példaként megismerkedhessenek azon elődeikkel, akik sok évtizeddel ezelőtt kapták meg tanítói oklevelüket, és hosszú pedagóguspálya áll mögöttük.

„Díszdiplomásaink megerősíthetik, hogy a kiváló szakmai, módszertani tudás mellett az elhivatottság, a szakma szeretete, a kitarító munkára való képesség elengedhetetlen a pályán töltött hosszú évekhez. Mi mindezekkel most is, mint régen, igyekszünk felvértezni a nálunk tanulókat” – ezekkel a szavakkal köszöntötte Dr. Szilágyiné dr. Szinger Ibolya rektor az 50 év után arany, 60 év után gyémánt, 65 év után vas, 70 év után rubin díszoklevelet átvevő, egész életútjukkal alma materük hírnevét öregbítő megjelenteket.

Arany díszoklevelet kapott: Gyöngyösi János, Györgydeák Attiláné, Hering Ferenc László, Hering Ferenc Lászlóné, Katzenberger Istvánné, Lovász Pálné, Mártusz Antal Józsefné, Szaszák Györgyné (Papp Kornélia Katalin), Vén Józsefné és Vigh Dániel Józsefné (Kovácsik Julianna Mária).

Gyémánt díszoklevelet kapott: Bollókné dr. Panyik Ilona, Budai Ferencné, Bús Mihályné, Buzás Lászlóné, dr. Cseh Béla, Cseh Sándorné, Cziboly Józsefné, Deák Fe-

renc, Deák Jánosné, dr. Fátrai Klára, Félix Lajosné, Földi Gyuláné, Glöckner Jakab, Gulyás Endréné, Hanol Ferencné, Holmár Józsefné, Huszár Sándorné, Jeremiás Béláné, Kóbor István, dr. Kőházi Imréné, dr. Laki Ferenc, Kubatov Sándor, Nagy Sándorné, Nyíry Tiborné, Orlovicz György, Schneider Katalin, Streicher Ferencné, Szabó Lászlóné, Szalainé Varga Julianna, Tófei Istvánné, Tóth Istvánné, dr. Tóth Miklósné, Ürmös Lászlóné, Virág Imréné és Zadravec Györgyné.

Vas díszoklevelet kapott: Bárd Lászlóné (Márics Mária Berta), Dr. Böngyik Árpádné (Havasi Erzsébet), Firány Adrienne, Hajdók Imre, Kovács Ferenc, Mester Gyuláné, Molnár József, Nagy Czirok Sándorné, Őri Tibor, Pető Mátyás Pálné, Réfi Józsefné, Sáfár Jánosné, Szabó Józsefné, Szirtes Kálmánné, Udvarhelyi István, Ujvári Jánosné és Varga Lajosné.

Rubin díszoklevelet kapott: Gay Mihály és Sárdy Károlyné.

A díszdiplomások nevében dr. Fátrai Klára, a főiskola korábbi főigazgatója kedves szavakkal mondott köszönetet, felidézve az 1960-ban megkezdett tanítói pálya nehézségeit is: „A diploma megszerzése után a tanítói esküt letéve szinte valamennyiünket tanyai iskolába neveztek ki központi elosztás szerint. Én magam is voltam »mezei egerekkel kilátástalan harcot vívó« tanyai tanító. ... Nekünk, pusztai pedagógusoknak igen összetett feladatkörünk volt: fűtő és takarító melléknél szegődött tanulóinkkal, hivatali papírok fogalmazása a szülőknél, könyvtáros, rendező, díszlettervező, népművelő, és ami még szükséges.” [...] „Az évek során sok oklevelet adtam át végzős főiskolai hall-

gatóknak, számos díszdiplomát nyújtottam át nyugdíjas kollégáimnak. Most pedig én kaphattam meg a gyémántoklevelet iskolámtól nagyszerű volt vezető kollégáim, dr. Laki Ferenc főigazgató-helyettes dr. Cseh Béla gyakorlóiskolai igazgató és dr. Böngyik Árpádné, a gyakorló iskola szakvezető tanára társaságában. Mindannyiunk nevében köszönöm meg az Eötvös József Főiskolának díszoklevelünket, a hozzánk intézett kedves szavakat, virágokat.”

A Nemzeti Községi Egyetem Víztechnológiai Karán ebben az évben a koronavírus-pandémia miatt elmaradt a díszdiplomák nyilvános átadó ünnepsége, amelyet a jogelőd intézmény Felsőfokú Vízgazdálkodási Technikumban 1970-ben végzetek számára tartottak volna. A díszoklevelüket az egyetem postán juttatta el az ünnepelethez.

Arany díszoklevelet kapott: Riedl Ferenc (1969), Darvas Károly, Fehér Róbert, dr. Feleky Pál, Gedovics László, Gombár Károly, Gönczi Béla, Hajdara Béla, Hecker László, Hegedűs Veronika (Papp Ferencné), Karakas Imre, Kiszály Veronika (Fehér Róbertné), Kovacsics Zoltán, Lengyel Sándor, Makkai Géza, Márfai László, Mihala Sándor, Nagy Ferenc, Pup Vilmos, Róth Erzsébet (Márfai Lászlóné), Sántha Béla, Simó Domokos, Szabados Béla, Szabó Béla Bertalan, Teleki Zsófia (Farkasné T. Zs.), Ulitzky Antal, Várady Katalin (Szánthóné V. K.), Végh Péter, Virágh Ferenc, Vörösházi Endre és Zubály Zoltán.

Minden díszdiplomásnak tisztelettel gratulálunk, jó egészséget, békés éveket kívánunk! ■

FELHÍVÁS

■ Tisztelt Kosárlabda-rajongók! Kedves Barátaink!

Reprezentatív kiállítású emlékkönyv kiadását tervezzük a bajai férfi kosárlabda „nagy évtizedről” (1980-1990). A kiadványban eredmények, visszaemlékezések és interjúk segítségével szeretnénk bemutatni a máig példátlan sikereket elért BSK-aranycsapat történetét, és megpróbáljuk felidézni a legnagyobb sikereket és kudarcokat (Bajnoki bronzérem 1986-ban és 1987-ben, 1988-ban ezüstérem. Kupaezüst 1986-ban, majd -arany 1987-ben. Nemzetközi kupákban szereplés, így a CSZKA Moszkva elleni győzelem az orosz fővárosban.) A kötet megjelenését és bemutatóját a csapat legnagyobb eredménye, a Magyar

Népköztársasági Kupa-győzelem 35. évfordulójára, 2022-re tervezzük. Ahhoz, hogy ez a projekt csakugyan megvalósulhasson, számos segítségre lesz szükségünk, amelyhez közreműködésükben/ közreműködéseikben bízunk. Mindazok jelentkezését/segítségét várjuk, akik az egykori csapattagok (beleértve az időszakban itt szerepelt külföldi játékosokat is), stábtagok, edzők, klubvezetők vezérszurkolók, játékosok, ellenfelek, a csapathoz más módon közelálló elérhetőséggel (e-mail, telefon) rendelkeznek, vagy maguk is képesek emlékeik megosztására egy-egy interjú keretében, esetleg a korszakból származó képanyaggal, tárgyi relikviákkal (mezek, érmek, oklevelek), film- vagy hangfelvételekkel rendelkeznek, netán más módon tudnak hozzájárulni az emlékalbum megszületéséhez. Természetesen azokra is számítunk, akik anyagi erővel

támogatnák a kötet megjelenését, ennek lehetséges módjairól később egyeztetünk.

Aki szívesen segítene a nemes szándék megvalósulásában, kérjük, keresse a projekt ötletgazdáját – egyben a kötet remélt szerkesztőit, társszerzőit – a „Bajai kosárlabda-Horváth Máté” Facebook közösségi oldalon, vagy az alábbi elérhetőségeken:

- Dr. Mayer János: janos.mayer@gmail.com

- Sipos János: siposbaja@gmail.com

- Horváth Máté: homate49@gmail.com

Minden segítséget, ötletet, jó tanácsot előre is köszönünk, és bízunk benne, hogy méltó emléket tudunk állítani a bajai kosárlabdasport mindmáig legnagyobb sikerének és felejthetetlen egyéniségeinek! Várjuk a jelentkezéseket!

Baja, 2020. szeptember 5. ■

Húszéves a Bajai Természetjárók Egyesülete

■ *Ebben az évben ünnepli fennállásának 20. évfordulóját a Bajai Természetjárók Egyesülete. A jeles évforduló alkalmából az egyesület augusztus 9-én kiállítást rendezett, amelynek alkalmából visszatekintettek a maguk mögött hagyott két évtizedre. A bajai Községi Házban rendszeresen klubnapokat is tartó csoport tagja, SÁNTHA ZOLTÁNNÉ beszédében büszkén idézhette fel az egyesület történetének néhány emlékezetes pillanatát. Beszédét az alábbiakban szerkesztett változatban közöljük. (Közléstesi: Laki Ferenc)*

Sántha Zoltánné

■ Természetközeli településen (Bátmoston) töltöttem gyermekkoromat, sőt nyugdíjasként is ott élek. Természetesen nem ez az adottság az oka annak, hogy miért is lettem természetjáró. Ötödik osztályos voltam, amikor osztályfőnököm, Regdom Margit egyik óráját az alábbi idézettel kezdte: „*Oh természet, oh dicső természet! Mely nyelv merne versenyezni véled?*” (Petőfi: A Tisza). Az óra további részében világossá vált, hogy a természetjárás, illetve a hozzá kapcsolódó ismeretek lettek a tanóra fő célkitűzései. Tanárnőnk értelmezése szerint ez a tevékenység a kispénzű, értelmes emberek sportja! Mesélt kalandos útjairól, amivel sokunkban felkeltette az érdeklődést e hobbi iránt. Sikerült elérnie, azt is, hogy az egész osztály egy mecseki erőpróbára is szívesen vállalkozott. A frissiben megalapított természetjáró szakkörön lelkesen készülődtünk az útra: ismerkedtünk a túrázás szabályaival, tennivalóival, lehetőségeivel. Megbeszéltük, hogyan viselkedhetünk az erdőben, hogyan öltözködjünk, mit vigyünk magunkkal elemózsiaként, de terítékre kerültek a növény- és állatvilág megfigyelésének lehetőségei és a személtmentesség is. Csupa örök érvényű tudnivalót osztott meg velünk.

Az első Zengő-túrát novemberben, a második márciusban teljesítettük. Mindkét alkalommal ugyanazt az utat követtük, s így jól összehasonlíhattuk a természet arcának változásait. Ősszel a zörgő avar, a faóriások közti sejtelmes párafoltok, tavasszal a hóvirágözön, a kikelet friss illatai jelentették a lemaradandóbb emlékeket. Négy éven át még sok felfedezés várt ránk az akkor még őserdőt idéző mecseki rengetegben. Az általános iskolai évek számomra is gyümölcsözők lettek. Már tizenkét éves koromban tagja lettem a *Magyar Természetbarát Szövetség*nek; egykori tagkönyvem máig is nagy becsben tartott emlékem. Ehhez szükség volt egy lelkes pedagógus munkájára! Az akkor szerzett tapasztalatokat máig sem felejtettem el.

Felnőttként, túrázási lehetőségeket keresve találtam rá az *Országjáró Diákok Köre* szervezetére, amelynek vezetője, *Takács Miklós* felnőtteket is szívesen fogadott. A szervezet keretében tett 2x50 km-es túra, az emberpróbáló kiskunsági teljesítménytúrák, az őrsegi vándortábor, az őszi nyitótúrák a Duna-kanyarban és a szlovák paradicsomban mind feledhetetlenek számomra. Az általa tartott túravezetői tanfolyam lelkes hallgatója volt *Halmai Istvánné (Zsuzsa)* is, aki 2000-ben megalakult mai

egyesületünk agilis, határozott vezetője lett. Számos feledhetetlen, derűs élménnyel gazdagodtunk gondos szervezőmunkája révén. Az elnöki teendőket napjainkban *Varga Sándor („Sasa”)* látja el. Vezetésével egész évre szóló tervek készülnek az egyes szakosztályok irányítóinak közreműködésével, amelyeket honlapunkon (bajaiturazok.hu) megtalálhatnak az érdeklődők. Leggyakoribb helyszíneink a Gemenc, a Mecsek, a Szekszárdi-dombság, de egyéb síkvidéki helyek is, amelyek meglátogatását vízi- és szárazföldi túrák színesítik. Hagyományosan visszatérő programok az újévi nyitó-, a nőnap, a locsoló-, az akácos és a rémi kakasfesztivál, illetve a villányi szüreti, a Mikulás-napi és a decemberi zárótúra.

Különleges élményt nyújtott a Jakab-hegyen megtartott bakancsos esküvő, amelynek során az ifjú pár a túratársak sorfala közt lépdelve haladt az „anyakönyvvezető” elé a Zsongor-kői kilátónál. Jó mulatságot jelentett számunkra az is, amikor egyszer Villányban szüretelő munkálatokba kapcsolódhattunk be. De hasznos vállalkozásunknak mondhatjuk a túrautak jelzéseinek felfestését vagy épp a felelőtlen barangolók eldobált hulladékainak időnkénti összegyűjtését is. Értékes ismeretekhez jutottunk akkor is, amikor túráink során egy-egy ritkán előforduló növény- vagy állatfaj képviselője került látókörünkbe. Ilyenkor élőben segítünk egymásnak, de olykor szakkönyvek is szükségesek a helyes meghatározáshoz.

A „hosszú hétvégék” esetén kínálózó több napos kirándulásaink alkalmával egy-egy hangulatos turistaházban rendezett főzőcskézések, szalonnasütések, esti da-

Túrázás kiállítás, 2020. július

2012. 10. 07. Gyalogló világnap

2011. április 25. húsvét, Mánfa

Abaliget 2011. 03. 12-15.

lógatások szintén gyarapították kellemes emlékeink táráát. Az egynapos túrák során szerzett élmények felbátorítottak távolabbi tájegységek felkeresésére is: így jártunk Somogyban, Zalában, a Pilisben, a Börzsönyben, a Kőszegi-hegységben is. Élménydúsán telt az idő a Tisza-tónál, de többször az országhatáron túra is eljutottunk már.

Szép hazánk megismerésében segítenek a *Gyalogtúrázók Országos Találkozói* is, amelyeket évente rendeznek meg. E rendezvények változatos helyszíneken (Orfű, Velence, Tata, Vajta, Felsőtárkány, Debrecen, Miskolc) zajlottak le, ahol a mindenkori házigazdák mutatták be környezetük nevezetességeit, és változatos programokkal, kisebb-nagyobb túrázásokkal szolgálták ki a vendégeket. Az egyes tájegységek természeti adottságairól szerzett információk mellett a napjainkban örömdetesen gyarapodó tájházakban, emlékházakban az elődök múltjáról, szokásairól is alaposan tájékozódhattunk.

Többször csatlakoztunk más egyesület túráihoz, a legtöbbször a pécsiakkal társultunk. A szilveszteri Zengő-túrák feledhetetlenek! Üde színfoltok voltak a különböző emléktúrák, illetve az ún. teljesítménytúrák is, melyeknek többször egyesületünk is házigazdája volt. A versenyszerű teljesítménytúrákon különböző (arany, ezüst, bronz) fokozatokat lehet szerezni, ami már több tagtársunknak is sikerült. Kiss Erzszi pedig a csúcson tekinthető eredményt, az Országos Kék Túrát és az El Caminót is teljesítette már! Gyakorlott túravezetőink sokszor segítenek az egyes iskolákban szervezett túrákon, tábori rendezvényeken is.

A gyermekkorban megkezdett, majd szülőként, nagyszülőként folytatott természetjárás jól érzékelteti, hogy e tevékenység számunkra szinte életmóddá vált, ezért megunhatatlan. Igaz, az előzetes tervekbe néha beleszólhat az időjárás, melegebb évszakokban kellemetlenkedhetnek az ízeltlábúak (kullancsok, szúnyogok, bög-

lyök), és a gyalogtúrák nyomán vízhiányok és persze fáradtságérzet is keletkezhet – de ezek elviselhető, kezelhető problémák. Mindezek ellenére lelkesen vállaljuk a megpróbáltatásokat, hiszen egészségünk, edzettségünk megőrzésében, de legalább annyira emberi kapcsolataink építésében is pótolhatatlan segítséget nyújtanak a túrázás pillanatai. S az ekkor készült fényképek, videofelvételek felidézései során érzelmeink is erősödhetnek.

Közösségünkhöz érdeklődők bármikor csatlakozhatnak. Egyesületi létünk az összetartozás biztonságát jelenti, amelynek alapja a bizalom és a kölcsönös megbízhatóság.

A hátizsák, a bakancs legyen mindig útra kész, a felhívásra pedig sokszor legyen a válaszuk: igen, megyek!

S hogy mit jelent számomra a természetjárás? Fekete István nyomán mondhatom: „Kerestem az utat, a patakokat, a nádast, / a cseresznye erdőt, ... s közben megtaláltam Hazámat!” ■

Túra a Zengőn

Dr. Mándics Mihály (1928–2020) emlékére

■ *Fájdalommal értesültünk róla, hogy 2020 szeptemberében, 92 éves korában elhunyt DR. MÁNDICS MIHÁLY, a Baja környéki bunyevácok egyik legtermékenyebb kutatója, Csávoly község fáradhatatlan krónikása, aki lapunknak is gyakori szerzője volt. Miska bácsi még nem is olyan rég is írott anyagot küldött a Bajai Honpolgárnak (honlapunkon olvashatják), amelyben a Bajai Bunyevác Tájház alapításának idejére emlékezett vissza, s felrótta a mai nyilatkozóknak, hogy kissé megfélemedtek a gyűjtemény létrehozásában játszott szerepéről. „Az én időm lejárt” – írta ott, de alighanem maga sem gondolta, hogy ez földi pályájának befejezését is jelenti egyben. Gazdag életpályának felidézésekor felhasználtuk BALÁZS ILDIKÓNAK adott, valószínűleg utolsó interjúját is. Szerkesztőségünk őszinte részvétét fejezi ki az elhunyt családjának, nyugodjék békében!*

M. J.

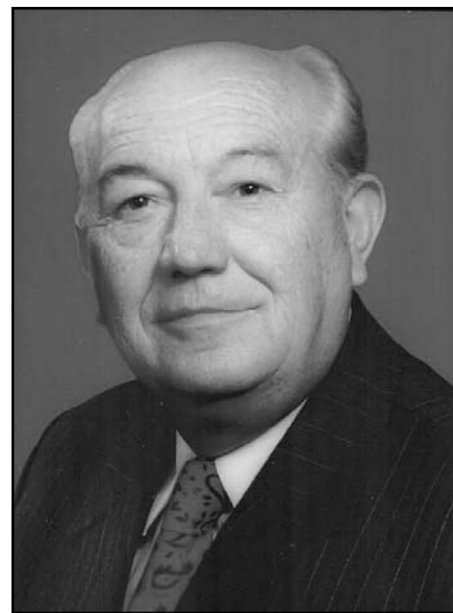
■ Mándics Mihály 1928. szeptember 4-én született Csávolyon, tősgyökeres helyi bunyevác családban. „Magyarul óvodás- és iskoláskorban tanultam meg. Az anyatejjel szívtam magamba a bunyevác nyelvet. Nem felejtettem el, ugyanúgy beszéltem ma is, mint gyerekkoromban. Majka, dida, teta, deda – anya, apa, nagypapa, nagymama. Akkoriban még zádrugában, családi nagyközösségben éltek a csávolyi bunyevácok, öt generáció egy házban, mindenkinek egy szoba. Mienk volt a legkisebb”- mesélte sok évtizeddel később. A csávolyi elemi iskola után előbb Bajára járt polgári iskolába, majd 1943-tól a kalocsai tanítóképző diákja volt. Diplomáját a háború után végül a Bajai Tanítóképző Intézetben szerezte meg 1948-ban. Ezt követően rövid ideig Józsefháza-pusztán, majd 1949-től Csávolyon dolgozott a helyi bunyevác-horvát iskola vezetőjeként, 1955-től a csávolyi magyar iskola igazgatóhelyetteseként, két év múltán pedig igazgatójaként dolgozott, csávolyiak generációit tanította, és egy ideig a helyi kultúrotthont is irányította. (Közben Budapesten szaktanítói, népművelői, muzeológusi, majd Szegeden tanári diplomát is szerzett, 1987-ben pedig egyetemi doktor lett.) 1988-ban címzetes igazgatóként vonult nyugdíjba. Kiemelkedő pedagógusi munkájáért Apáczai Csere János-díjat kapott.

Pályakezdése a kezdődő Rákosi-rendszerben nem volt épp zökkenőmentes. „1946-ig volt itt a faluban önálló bunyevác iskola. Itt volt egy battonyai szerb tanítónő, akit koholt vádak alapján az ávo egy éjszaka elvitt. Jött helyette egy bunyevác tanító Mohácsról, egy garai fiú, de a község véglegesen akarta megoldani a helyzetet. Én egy osztályt kaptam a magyar iskolában 1949 áprilisában. Engem felrendeltek, jött a papír: szolgálat érdekében áthelyezzük a bunyevác iskolába. Az okmányokat a

minisztériumban veszem át. Felmentem a minisztériumba, az ötödik emeletre: - Erre nem gondoltam, hogy áthelyeznek, ezt jó lenne megbeszélni. [...] Nincs semmi akadálya - azt mondja -, kísérd le a földszint hatosba. [...] Félelem volt bennem. Izgultam meg féltem, hogy mi lesz ebből, és lett is volna. Ott volt egy őszinte elvtárs, mert akkor még nem voltam párttag 1949-ben, azt mondta: - Nem kell döntenem, eldönthetjük mi is. Nem adjuk oda a papírokat, nem megy a bunyevác iskolába. Sokkal közelebb van az ávo székháza. - Azt tudtam már, hogy az nem jó hely. Oda nem megyek. Akkor megyek a bunyevác iskolába.”

1950-ben nősült meg, bár felvidéki származású választottját a család eleinte nem nézte jó szemmel. „Nincs semmi bajom Izuskával - mondta édesanyám -, de megjön az a világ, hogy visszatelepítik őket Felvidékre. Ugyanis a feleségem kisiskolás korában került ide a nagyszüleivel és édesanyjával Szlovákiából. Kitelepített németek házába költöztették őket. [...] De a szerelemnek nincsen határa, hiába mondták: annyi bunyevác lány van, és akkor sorolta édesanyám a bunyevác lányokat. - Na jól van, mondom, végigjárom őket. Egy kis kegyes hazugsággal egy hónap múlva mondtam, hogy mindegyik foglalt. Bokodon is voltam, Bácsalmáson is, Garán is. De a szerelem olyan, hogy ha viszonzásra talál, akkor ragad. Attól a perctől kezdve, hogy megnősültem, nem lehettem csak bunyevác. Ez a feleség nekem két lányt szült, segítette a karrieremet. Én attól a perctől kezdve kettős identitású vagyok: bunyevác és magyar. [...] Aztán a rokonok megbékéltek.” Mándics Mihály mindkét lányából, Ibolyából és Izabellából is pedagógus lett; négy unokája és öt dédunokája van.

A pedagóguspályán túl hamar elkötelezte magát a kulturális, közéleti szerepvállalás mellett is. „Az ötvenes évekből diákbólakat csináltunk, egy harmonikás felült az

Dr. Mándics Mihály (1928–2020)

asztalra, az almáról egy nótát tudott a zenész, egész este erre táncoltunk. A cél az volt, hogy a szomszéd községekkel ismerkedjünk. Jártam bunyevác bandába, és jártam sváb bandába is. Ezért adta az erőt, a talentumot a Jézuska, hogy le tudjam írni, amit tapasztaltam.” E korai inspiráció révén talált utat a kibontakozó honismereti-helytörténeti mozgalomba: Csávolyon Honismereti Baráti Kört, később Falumúzeumot hozott létre, és önállóan kutatta a magyarországi bunyevácok történetét. Neki köszönhetően indult a Csávolyi helytörténeti füzetek sorozat, amelynek legtöbb darabját maga írta és szerkesztette. Elévülhetetlen érdemei voltak a Bajai Bunyevác Tájház megalapításában (1979) is. Hosszú élete folyamán összesen 22 könyvet írt; ezek többsége szülőfaluja, illetve a bunyevácok történetével foglalkozik, ezen túl számos tudományos, ismeretterjesztő publikációja jelent meg, 1981–82-ben főmuzeológusként társadalmi munkában megyei helytörténeti felügyelő volt. Írásai magyar, horvát, szerb, német és bunyevác nyelven is megjelentek. Tagja volt az Országos Honismereti Szövetségnek (a Bács-Kiskun megyei egyesületnek 1968–1999 között alapító elnöke volt), a Magyar Néprajzi Társaságnak, a bajai Bárdos Ferenc Helyismereti Klubnak is.

Egy időben politikai szerepet is vállalt: 1950-ben helyi tanácstag lett, 1954–1962 között Csávoly és Felsőszentiván község megyei tanácstagja, a megyei művelődési bizottság titkára, 1963–1981 között pedig a bajai járás országgyűlési képviselője volt.

A magyarországi délszláv szervezetekben is több magas tisztséget töltött be: 1969-től a *Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetségének* társadalmi elnöke volt, 1973-ban a szövetség főtítkárának választották meg. (Közben 1972-ben több hónapos tanulmányúton vett részt Jugoszláviában.) A rendszerváltás után helyi önkormányzati képviselői mandátumot is szerzett.

Kulturális-közéleti tevékenységét számos magas kitüntetéssel is elismerték; megkapta a *Honismereti Aranyérmét*, 80. születésnapja alkalmából 2008-ban a *Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztjét* ítelték meg számára, és büszkén viselte a hön szeretett szülőfalujától kapott *Csávoly Község Díszpolgára* címet is. „*Szakmai szempontból az Apáczai Csere János-díjra [vagyok a legbüszkébb], ezt a pedagógusok kis Kossuth-díjának mondják. Egyedüli vagyok a bunyevácok közül az országban kitüntetett néptanító. A kitüntetéseimet mind a magyar államtól kaptam. Átkos rezsím adta vagy nem, sok rendszert átéltem. Nem is tudom, hogy tudtam kibekkelni, szerencsém volt. Ez hazafiság, ezt annak nevezem. Nekem nem jutott eszembe, hogy kettős állampolgár legyek: szerb vagy horvát, pedig lehetnék*” – nyilatkozta elismeréseiről. Dr. Mándics Mihály pedagógusi,

Mándics Mihály lányával, Izabellával

szakmai, kultúraszervezői tevékenységének átfogó méltatására e helyütt nincs módunk, ám álljon itt egy, a 80. születésnapja kapcsán született laudáció, amely tömören összefoglalja az életmű jelentőségét: „*Egyike volt a magyarországi nemzetiségi néprajzi folyóirat elindítójának. Ismert és elismert helytörténész, aki jelen volt az országos honismereti mozgalom kibontakozásánál. A bunyevác-horvátok múltjának, népraj-*

zi hagyományának megismertetése elválaszthatatlanul kötődik nevéhez. Művei nélkül szegényebb lenne a horvát nemzetiség eme csoportja.” (Frankovics György) Ő maga életpályájára visszatekintve ennyit mondott: „*Szerencsésnek tartom magam, hogy az életemben végig azt csináltam, amit szerettem. [...] Megtettem, amit megtehettem.*” És ez nem volt kevés. Isten nyugalma békében! ■

Gálos László (1933–2020) emlékére

Összeállította: Mayer János – Gergely Gyula

■ Az elmúlt hónapban számoltunk be a magyar röplabdázás egyik bajai kötődésű korszakos egyéniségének, *Kasziba Istvánnak* a haláláról. Sajnos a szomorú veszteséglista szeptemberben sem ért véget; a „röplabda királya”, a sportággal ugyancsak Baján megismerkedő sokszoros válogatott *Gálos László* is itthagya ezt a földi világot.

Gálos László 1933. április 3-án, Bata-széken született. Mint generációjából nagyon sokan, ő is a bajai III. Béla Gimnáziumban ismerkedett meg a hazánkban még újnak számító sportággal. (A gimnáziumban 1952-ben, *Patocskay Klára* osztályában érettségizett, ahol több, később a maga területén nevet szerző osztálytársa volt.) Röplabdázni aránylag későn, 17 évesen kezdett, ám így is hamar a legjobbak közé emelkedett. A sportágban az első sikerét 1952-ben érte el: a Bajai Honvéd színeiben másodikok lettek egy szegedi tornán. Erről tanúskodik Rác „Saca”

(a gimnázium későbbi sikeres testnevelője – M J.) hagyatékában megtalált fénykép, amelynek eredetijét kézhez kapva, örömeinek adott hangot, mondván: „*Sok fényképem van, de a kezdetekről ez az egyetlen. Illik az album elejére.*” A gimnázium után a főiskola hallgatójaként előbb a TFSE igazolt játékosa lett, majd pályafutásának nagy részében (1957–1964 között) az Újpesti Dózsa csapatában szerepelt. Egyúttal testnevelő tanárként a BM Tűzoltóságon sporttishti beosztást kapott, majd hivatásos rendőrtisztte neveztek ki. Legszebb emlékei egy interjúja szerint azokhoz az időkhöz fűződnek, amikor a TF-re járt, egyik legkedvesebb edzője pedig *Kohonicz József* volt.

Játékosként hatszoros magyar bajnok (1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963), kétszeres Magyar Népköztársasági Ku-

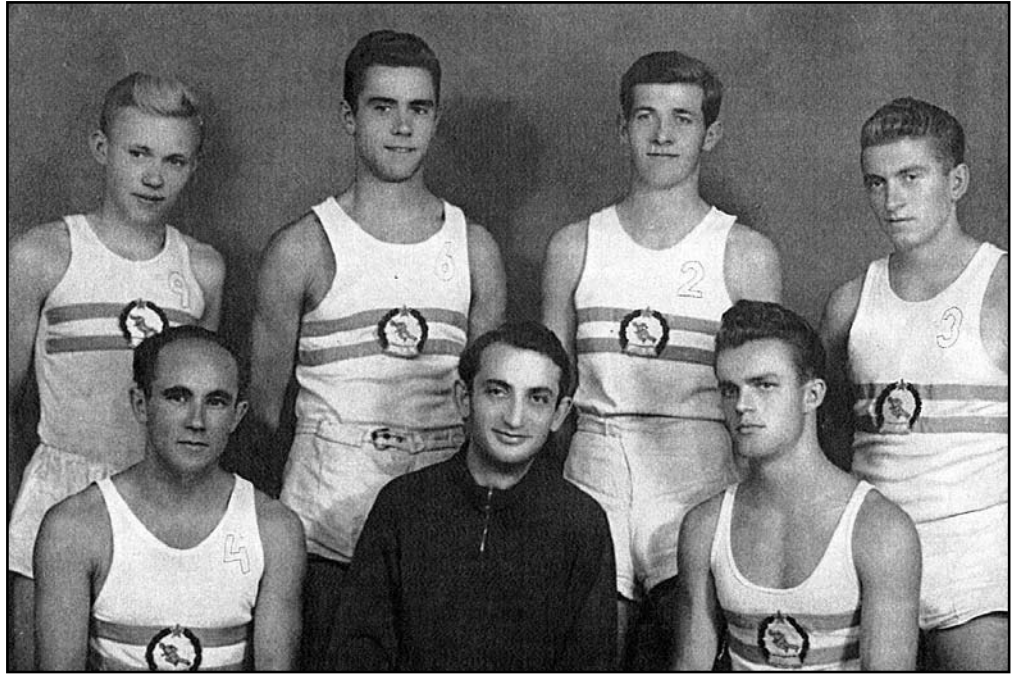
Gálos László (1933–2020)

pa-győztes (1962, 1964) volt, 1962-ben pedig a Bajnokcsapatok Európa Kupájában szerzett bronzérmét csapatával. A magyar nemzeti válogatottban 1956 és 1964 között összesen 132 alkalommal szerepelt, ezalatt egy olimpián (Tokió, 1964),

két-két világbajnokságon (1960, 1962), illetve Európa-bajnokságon (1958, 1963) szerepelt. Ebben az időben születtek a magyar férfi röplabda máig legnagyobb sikerei. A magyar válogatott – amelynek Gálos egy ideig csapatkapitánya volt – az 1963-as, romániai Európa-bajnokságon veretlenül megnyerte csoportját, majd a döntő körben öt győzelmet aratva és két vereséget szenvedve végül a házigazda mögött ezüstérmet szerzett. Világbajnokságon a magyar együttes ebben az időszakban egy 6. és egy 7. helyezést tudott felmutatni.

Gálos László a csapat talán leg-
rutinosabb tagjaként a magyar férfi röplabda egyetlen olimpiai szereplésének is részese volt. A tokiói olimpia férfi röplabdatornáján összesen 10 csapat vehetett részt, versenyüket körmérkőzés döntötte

el. A magyar gárda – soraiban három bajai kötődésű játékosal (Gálos, *Tüske Ferenc* és *Lantos Csaba*) – a nyitómérkőzésen 3:2-re kikapott Csehszlovákiától, itt Gálos 4 pontot szerzett. A következő két találkozón viszont a magyarok előbb Japán, majd az Egyesült Államok csapatát is megverte, mindkettőt 3:0-ra. (Gálos főleg Japán ellen tűnt ki pontjaival.) A támadójátékban kitűnő Gálos a támadásirányításban is a nemzetközi mezőny élvonalába tartozott. Laza csuklója és kézszerkezete lehetővé tette, hogy csípőmagasságból is képes volt hálóra, leütésre tenni a labdát, ezzel a legváratlanabb támadási helyzet kialakításához tudta segíteni csapatát. Korai röplabdázásának legtechnikásabb, taktikailag legfelkészültebb játékosa volt, aki olyan emberi tulajdonságokkal rendelkezett, amelyek a válogatott élére emelték. Az olimpiai dobogóra is esélyes csapatgyengéje a cseresor volt, mert mint Laci mondta: „két használható csere volt: *Lantos és Tüske*.” A később bekövetkezett sérülése, a sérültek pótlásakor a megfelelő cseresor hiánya ütött vissza. A következő három ellenfél (Szovjetunió, Románia és Brazília) már – úgy tűnik – túl nagy faltnak bizonyult, s mindháromszor nagy csatában ugyan, de fejet kellett hajtani az esélyesebb ellenfelek előtt. (A végül 4. helyezett román csapatnak egyébként a szentegericei *Szócs Gyula* és a sepsiszentgyörgyi *Derzsi Ede* személyében két magyar nemzetiségű tagja volt.) Az utolsó fordulóban sikerült javítani a mérleget a sportágban akkor még másodvonalba számító Hollandia és Dél-Korea ellen (3:1,

Gálos László a Bajai Honvéd játékosaként a kép jobb szélén (mellette Rácz Sándor)

illetve 3:2), s ezzel a magyar csapatnak az utolsó meccs előtt még a 4. hely megszerzésére is volt halvány reménye. Ám a sorsdöntő mérkőzésen Bulgária 3:1-re legyőzte a magyar válogatottat, s miután Románia is győzött az Egyesült Államok ellen, a magyaroknak meg kellett elégedniük a 6. hellyel. Ez akkor talán csalódást keltett, ám mindmáig ez maradt a magyar férfi röplabda egyetlen olimpia szereplése, amelynek magyar válogatott jó ideje a közelébe sem tudott kerülni. A teljes olimpia tornán Gálos László neve mellett 26 pont és 74 kiharcolt forgás (side out) szerepelt a statisztikában. (Az akkori szabályok szerint csak az adogató csapat szerezhethet pontot.)

Gálos László a 60-as évek első felében élte fénykorát, amikor a bélások sokat utaztak Budapestre, vagy Budapesten keresztül. Gyakran előfordult, hogy az esti gyors indulásáig még volt annyi idő, hogy „felugorjanak Lacihoz”, aki akkor a Keleti pályaudvar környékén lakott. Az illetlenül, bejelentés nélkül kopogtató kis senkiket, csak azért mert III. bélások (?) vagy mert bajaiak (?) voltak, mindig mosolygósan, szeretettel fogadta. A 2-3 fős látogatások nem tartottak 10-15 percnél tovább, de a fiataloknak, a lelkiüknek sokat jelentett, mert a kor legnagyobb röplabdásával, példaképükkel találkozhattak. Szerény, kedves, emberszerető és szerethető ember volt Gálos László.

A magyar csapat vezéregyénisége az olimpia után be is fejezte aktív sportpályafutását, és az Újpest női csapatának trénerre lett, csapatával 1965-ben veretlenül

magyar bajnokságot nyert. Ezt követően egyesületében előlépett, és 1965-1985 között az Újpesti Dózsa szakmai elnökhelyettese volt. Sokan érezték úgy, hogy korán hagyta abba a röplabdázást, és az új feladatkörrel is féltették. Beosztott munkatársaként a két (gazdasági ügyekért felelős) elnökhelyettes között állandó vetélkedést érzékeltünk. Lassan leépült a módszertani csoport – amely hozzá tartozott –, aki tudott, távozott a klubtól, Laci maradt; a szíve bánta. Ettől kezdve a BM Corvin Kórház kardiológiájának állandó látogatója volt. Később, amikor utolérte a röplabdások betegsége, a térdfájdalom, akkor szóba került a sokaknál bevált térdműtét lehetősége. Ennek éppen a szíve érintettsége volt az akadály. A térdfájdalmak fokozódásával arányosan csökkent a fizikai aktivitása, mindössze a közeli közértig terjedt. Később egy telefonbeszélgetés során panaszosan mondta: „nem bírok jární”. Napjait az érdei kertben (családi környezetben) élte, ha az idő engedte, napozott, és a Sport TV adásait nézte. Szakmai vezetése alatt az újpesti klub nyolc sportolója szerzett olimpiai aranyérmet. Sportvezetői tevékenységének értékelése összetett feladat, a fegyveres testületek sportja sporttörténeti kutatások témája lehetne. 1992-ben rövid ideig a Budaörsi DME szakosztályvezetője is volt, ahol utánpótlás röplabdabázis létrehozását tervezték.

A sportért idős korában is rajongó, 80 fölött is szellemi frissességnek örvendő Gálos Lászlót 2020. szeptember 11-én, 87 éves korában érte a halál. Nyugodjék békében! ■

Kasziba Istvánról (1945–2020) személyesen

Gergely Gyula

■ Mayer János *Kasziba Istvántól* búcsúzó, szépen összeszedett, tárgyyszerű írását (*Bajai Honpolgár, 2020/9.*) szabad legyen személyes vonásokkal kerekébbé tenni. Teszem ezt Pista barátom emlékének és a III. Béla Gimnázium dicsőségének jeleként. E vonatkozásban érdemes megjegyezni, hogy az 1963/64. tanévi Országos Középiskolai Röplabda Bajnokság szombathelyi, 3:0-ra megnyert döntőjének kulcsjátékosa Kasziba István volt. (Személyi változások miatt ezt a csapatot nem örökíti meg tabló a gimnázium falán.) Rá épült a csapat támadójátéka, ami azt jelentette, hogy a hátsó sorból is leütött. Ezt a támadási formát fejlesztette tovább a Csepel SC röplabdacsapata, *Buzek László* (a világ egyik legeredményesebb támadó, leütő játékosa), de érdemes hangsúlyozni, hogy a III. Béla Gimnázium csapata – *Rácz Sándor* – dolgozta ki, gyakorolta be és alkalmazta eredményesen a szombathelyi döntőn. Ez volt az utolsó országos röplabdadöntő, amelyet megnyert a gimnázium, de minden idők legjobb, a kezdőhatos közel egyforma képességű játékosból álló csapata akkor volt kialakulóban. A korábbi bajnokcsapatokból 1–2 felnőtt válogatott szintű játékos került ki, az utánunk jövőkből hárman is, közülük kettő nyugati országokban lett profi.

Mayer János összeállításában olvashatunk Kasziba István edzésvezetési felfogásáról. Valóban a legjobb edzők közé tartozott, de a legkiválóbb edző volt, aki a mérkőzésen is győzelemre tudta vinni csapatát. Sok edző szurkolóvá válik a kispadon, és „nem látja a mérkőzést” – szokták mondani. Pista nem ilyen volt. Baráti beszélgetés közben mondta el az egyik országos döntő eseményeit. Az első játszmát csapata elvesztette, és a másodikban is vereségre állt. A kispadról úgy érezte, hogy a lányok elégedettek a második

hellyel. Ilyenkor az edző ideges, vérmérséklete szerint leszid, kioktat stb. A lányok is hasonló vártak, amikor a mester időt kért. Ezzel szemben Pista feltette a meglepő kérdést: mondjon közületek valaki egyetlen egy nevet is vagy csapatot, aki vagy amelyik az olimpián második lett. Döbönt csend lett, nem tudtak ilyet mondani. Nem kellett többet mondania, megértették a célzást, a csapat megnyerte a döntőt. Pista tudott „meccselni” is, kreatív tudott lenni a kispadon is.

A bajai III. Béla Gimnáziumban sodort össze az élet Kasziba Istvánnal. Évekkel később tudtam meg, hogy mindkettőnk Jánoshalmán, a Szent Anna-templomban tartottak a keresztvíz alá, őt 1945 decemberében, engem augusztusban. Ettől kezdve valamilyen láthatatlan erő összetartott bennünket. Elsodort, őt vidékre, aztán ismét összehozott Budapesten. Amikor Baján megszűnt a Honvéd röplabda csapata, akkor kis híján csapattársak lettünk a Bp. Spartacusnál. A hetvenes évek első felében, egymástól teljesen függetlenül lettünk a Budapesti Honvéd SE alkalmazottai, ő a szervezési, én a módszertani csoportnál. A Vasas SC röplabda szakosztályához ő hívott, miután utánpótlásedző nélkül maradt. Így lettem első edzője többek között *Szikora Ildikónak* és *Dambedzet Nathalie*-nak is. A baráti beszélgetéseknek olykor anyagi haszna is volt. Figyelemfelhívásra kikérte a Nyugdíjnyújtó Intézetétől a ledolgozott éveinek a számát, ekkor derült ki, hogy a vidéki klub négy évig nem fizette munkadíját a járulékokat. Szerencsére meg tudta találni azokat a személyeket, akik igazolni tudták a munkavégzését.

Betegsége utolsó félévében nem fogadott látogatót (rengetegen szerették, keresték). „*Irtózom a panelszövegektől*” – mondta. Velem szigorú titoktartás mellett kivételt tett. Fürdőköpenyben (február volt!) állva várt az utca közepén. Aggódtam, hogy megfázik, mert

A verhetetlen bélás röplabda-aranycsapat 1964-ben (az álló sor bal szélén a szerző, mellette Kasziba István)

Kasziba István 1945–2020

ről, eltávozott barátainkról, szeretteinkről, akik örökre velünk maradnak. Keserű mosolyt ébresztett az arcán az egyik iskolai labdarúgó-döntő emléke, ahol ő lett a főszereplő. A kapus szerepét vállaló Pista a második félidő vége felé megunt a csatárok tehetetlenségét, az önmagának kidobott labdával megiramodott a jobbszélén, és a tizenhatos sarkáról hatalmas gólt ragasztott a hosszú felső sarokba. Ezzel a góllal a III/b megnyerte az iskolai bajnokságot. Sok szép gólt láttam, de ilyet, mint amit ő produkált, még soha – ebben maradtunk. Kollégiumi társa a döntő után elmondta, hogy felrúghatta volna a felezővonal környékén – de nem tette. Mint látjuk, ez végzetes hiba lett. Pista ilyen színes egyéniség volt. Lehetett szeretni. *Sáfrán László* tanár úr, aki végigszurkolta a mérkőzést, teljesítményét történelem ötössel jutalmazta. Ez utóbbira ő emlékeztetett a beszélgetés során. Mint ahogy arra is, hogy a mezeifutó-váltót úgy nyertük, hogy a befutót váltotta, de még (versenyen kívül) ő is harmadikként beért a célba. (Nagyon jól futott, középtávon többször az iskola legjobbja volt.) Emlékeztünk röplabda-mérkőzésekre is. Én már nem emlékeztem rá, ő igen, amikor egy Baján, a kápolnában játszott országos elődöntőn „Saca” az egész kezdőcsapatot lecserélte, és a jövő csapatát küldte pályára. Így is nyertünk 3:0-ra. Ez lett a későbbi bajnokcsapat beavató mérkőzése.

Mindketten tudtuk, de nem mondtuk, hogy ez az utolsó találkozás, beszélgetés, amikor (akkor is) a III. Béla Gimnáziumban jártunk, és a szép emlékek derűt keltettek betegségtől gyötört arcára. Az időszakosan szervezett osztálytalálkozó alkalmával kérte, hogy mi ketten egy órával előbb menjünk, hogy zavartalanul beszélgethessünk, emlékezhessünk, bejárassuk ifjú életünk, indulásunk helyszínét, kiemelten a hátsó lépcsőházat és a tomatertmet. Kasziba István a bajai III. Béla Gimnázium ragaszkodó, örök diákja marad!

Örökre itt marad velünk. Búcsúzó kézfogásod most is érzem a tenyeremben. Nyugodj békében! ■

az végzetes lehet számára; meglepő, de ez nem izgatta. A beszélgetést három órára korlátoztuk, azzal, hogy ha fáradtnak érzi magát, akkor távozom. Végigbeszélgettük a három órát. Szó volt életről-halálról, a betegség-

Sajtóhírek a bajai kórház első 100 évéről

3. rész: Adományok és jótékony táncvigalmak a kórház javára

Jász Anikó

■ A kórházi pénzalap gyarapítása

A kórház működésének anyagi fedezetét mindig nehéz volt megteremteni. Ennek biztosítása a pénztőkét kezelő városi tanácson múlt, és a támogatások mértékétől függött. A város mindig igyekezett jó gazdaként gondoskodni az intézményről, és folyamatosan számítani lehetett jótékony adományokra is.

A kórházi tőkealapba befolyt összegnek csak a kamatait lehetett elkölteni a kiadásokra, tehát az alapot folyamatosan növelni kellett. Gyakran előfordult, hogy az ápoltnak csak egy része tudta megfizetni a csekély ápolási költséget. Az egyéni adakozók közül sokan megfélemeztek a felajánlott összeg megfizetéséről. Kötelezték például a környező községeket, hogy fizessék meg a saját lakosaik közül származó betegek ápolási díját. A Helytartótanács a pénzalapból hiányzó összeg pótlására különféle módszerekkel igyekezett megoldást találni, például: „A kórház számára a házankinti segélygyűjtésre perzsely használtatik.” Emellett a városi pénzbüntetésekbe befolyt összegeket a kórház pénztárába utalták át; a városi kasszából kifizetett számlák minden forintjából levontak 1 krajcárt a kórház javára. Egy városi rendelet különös pénzforrásról is gondoskodott: a bordélyházaknak éves engedélyük megújításakor 15 forintot kellett a kórház javára befizetniük.

Jótékony táncvigalmak a kórház javára

A 19. században a társadalom csúcsán állók számára társadalmi presztízs volt a jótékonykodás, ebben különösen a hölgyek jártak elől, és igyekeztek eleget tenni ennek az elvárásnak. A tehetős polgárság is követte példájukat.

Már 1817-ben a Jóltevő Asszonyi Egyesület (Pest-Buda) megalapításával közösséget formált Hermina főhercegnő, és ezzel példát mutatott a jótékony magyar hölgyek számára. Országszerte követve ezt a példát, a Baján és a környéken élő nemes asszonyok és lányok is tartottak már adománygyűjtéseket az 1835-ben önálló intézménnyé vált kórház javára. E hölgyeket a sajtóban a „bajai szépnem jótékony egyesülete”-ként említették. Jogi formát azonban csak 1853-ban adtak tevékenységüknek, Bajai Első Nőegylet néven. Céljaikat az új társadalmi igényeknek megfelelően bővítették, hogy bölcsődét és óvodát alapítsanak.

Sajtóhír az első bajai adománygyűjtő bálról 1835-ben jelent meg: „Egy kis farsan-

gi philanthropismus [filantropizmus]: Baján jan. 21kén a' helybeli kórház tőkepénze szaporításául igen díszes táncmulatság tartatott a' városi vendéglőházban, melly a' mondott becsületes czélra 400 fr [forint] jövedelmet hozott.” (Jelenkor, 1835)

Három év múltán eredményes egyesületi életről számolt be a Társalkodó című lap 1837-ben: „A' BAJAI SZÉPNEM' JÓTÉKONY EGYESÜLETE. Jan. 23kán táncmulatság tartatott a' helybeli kór-

ház' javára Ily szárazon elmondani a' dolgot ez semmi újság azon gyönyörű szellemi bélyeg' korában, minő jelen századunkat jelöli, t. i. az emberiségnek közelebb szítása egymáshoz, emberi becsézelme, 's ennek folytatépen jótékony intézetek' alapítása, 's kivált az ügyefogyottakon őszinte segítés. Nem is a' factum [tény] vagy tettdolog itt az újság, hanem az, hogy Bácsban, az országos központtul ezen távoldad eső síkságon, megvan már a' tette szükséges értelmi 's akarati fejlettség. ... Ily felfogással 1835dik év farsangjában táncmulatság tartatott mintegy kezdeti alapul, és jó siker mutatkozott. A' következett 1836ra az újévi üdvözlések terhei aláírás' útján megváltattak; tartatott bál; megváltatott az 1837ki újévi köszöntetés mind a' kórház' alapjára. De mennyi kell ily alapra? Agyon tánczolhatná magát egy egész nemzedék, míg néhány betegnek hajlék 's ápolás jutna. Szükség vala tehát továbbra új forrasi módokban, mint szokott segedelmi vállalatok' sikerében biztosítékot szerezni. Ez fejlette [fejlesztette] ki a' szépnem közt azon gondolatot, hogy ő legyen anyja e' jótékony ügynek. Egy szépnemi egyesület alakult előbb tetteleg mint forma szerint, melynek gondja és ápolása lesz ezentúl az intézet sorsa. Így történt, hogy a' mostani bál már sorsjátékkal párosult. Némely lelkes asszonyságok' buzgósgága 220 műdarabot gyűjtött össze kizárásra, 's az elsorozásra [sorsolásra], oda tudván a bálba [be]lépti árt, 1413 fr.[forint] és 31 kr.[krajcár] jövedelmeze a' kórháznak. A' hol egy vidéki (úgy nevezett tartomány városi) tánczvigalomban 710 embert láthatni együtt,

Elegáns bál közönség a 19. században

eléggi ki van tüntetve a' részvét' közössége: de látni kelle azon tarka embervegyületet, ... alpárit, vénet fiatal, urat szolgát, kiken a' természet' vonalmiban tisztán vala olvasható miképp nem a' mulatság, de a' cél vala közös előttük. Lekötelezék magokat e' szépnemi egyesület' tagjai, minden évben hasonló vigalmat eszközteni, elsorozásra műdarabokat adni 's gyűjteni, és másokat hasonlóra buzdítani, az újévi üdvözlések' megváltásait beszélni 's a' t. [és a többi]; szóval: a' czélra intező befolyással hatni. Az egyesület erősödni fog, 's nem lesz újság, ha szokott jó következés fejlik gyümölcséül. Erős szóban van a' koldulási alkalmatlanság' megszüntetése is. E' bácsi vigalomrul a' dolog' általános nézetére menve: szerencsét kívánhatni a' mostani komak azon sanguinica [szangvinikus] philosophiához, mi szerint emberszeretetre nézve farsangi bohóságában is iparkodik jót tenni.”

A kórház javára jótékonykodó hölgyek – bár mindenütt „jótékony asszonyi egyesület”-nek nevezik őket – hivatalosan nem váltak egyesületté, és ez egy bál beszámoló kapcsán félreértést és sajtóvitát generált a pesti lapokban. A bajaiak megsértődtek, hogy a cikk nem meglévő érdemmel hivatkozónak mutatja a város közösségét.

A bál beszámoló: „... E' hasznos mulatságot a' bajai lelkes szépnem buzgalmanak köszönhetni, kitünőleg Latinovics sz. Schweidl [Schweidel] Anna asszonynak, ki maga mellé vevén Odry Jozéfa kisasszonyt, minden úri 's jelesb polgári háznál személyesen a' szenvedő emberiség ajánlatával lelkesíté a'

kegyes keblű bajaikat. E' szép vállalatot kettős siker koszorúzá, első a' nem csekély jövedelmi nyereség, másik a' bajai jöltévő asszonyi egyesület létrehozása, 's czélszerű terv utáni állandósítása, mely a' szép példák után szép célokat, a' szenvedő emberiség segéd ápolását 's a' szemtelen koldulás megszüntetését tűzé ki pályájául. – A' tervet Sebők József táblabíró 's ügyész készíté, figyelmeztetve különösen a' már hasznosan 's dicséretesen munkálkodó ilyenmü intézetekre, 's Rosenman Pál városi főorvos együttműködésével szerencsésen létesíté is. Elnökül, egy szóval lélekkel a' közkedvességű 's lelkes Latinovics sz. [született] Schweidl Anna óhajtaték, kinek nyájas és példás buzdítására versengve áldoztatának a' szebbnél szebb műdarabok, melyek száma 221re szaporodott, mi egy kisebb városban igen szembetűnő szám. Egyesület tagjainak Albrecht sz. Meczler Juliánna, Arno sz. Axman Katalin, Czintula sz. Császár Lóra; Deák sz. Galambos Joanna; Fazekas sz. Nixty Maria, Heinrich sz. Etlinger Erzsébet; Henrich sz. Triszberger Victoria; Joannovics sz. Oajcsevics Anna; Koller sz. Albrecht Antónia; Latinovics sz. Geöcz Valeria; Szűcs sz. Leitner Katalin; Volarics sz. Latinovics Eszter; Vojnics sz. Schweidl [Schweidel] Vilhelmina* asszonyok választatának, kik egyenként is lelkesüléssel 's oly dicséretesen hatának az egészre, hogy az elnökasszonytól mindnyájan méltó hálakoszorút nyertek jutalmul ez első kezdetnél. Választott titoknok Sebők József 's pénztárnok Rosenman Pál fáradhatatlan törekvének az egésznek rendes szerkesztésén [szerkesztésén].” (Jelenkor, 1837)

„Bajáról FK...ky” így válaszolt a Bajai tudósításra: „... Örvendünk a' közjóra, szépre törekvő iparain [iparkodásain], édes örömmel tudatjuk azokat más vidékekkel; de ezen hű indulat mindenkor csak valóságot, csak igazat hirdessen: nehogy alaptalan hírkürtölések, fenhéjázó dicsekedések által, a' kedves hely' jó nevét hírért más polgári hatóságok előtt kockáztatván, magunkat nevetségessé alacsonyítsuk. Ezen alapszabály ellen, 's általa díszes Baja városa' t. közönségének józan szerénysége ellen is vétkezett a' felébb idézett tudósításnak beküldője... Kérdem a' hírelőtől: hol? mikor? és milyen alapszabályok szerint létesült Baján „a' jöltévő asszonyi egyesület?” A' bajai t. szépnem minden szabályos kötelezés nélkül, tettes [tekintetes] Borsodi Latinovics Anna asszonyság, és tettes [tekintetes] Pacséry Odry Józsefa kisasszony'szíves felszólítására csak annyit ajánla: hogy a' kórház' jövedelmei szaporítása miatt évenként tartandó táncmulatságot gyámolítandja; de állandólag, – például mint a' pesti asszonyegyesület, – bizonyos szabályok, és kitűzött cél szerint nem egyesült. Igaz ugyan, hogy több tekintetes asszonyságok,

több ízben öszvegyűlvén, tanakodtak egymás közt a' táncmulatság czélirányosb elintézésére felül; de még ezen tanácskozások a' vállalatot egyesületté nem alakíták. Innen volt az, hogy még a' tudósításban nem említett némely t. [tisztelt] asszonyságok is általa megbotránkoztak ... Továbbá a' tudósítás említi: „hogy a' tervet Sebők József táblabíró és ügyész készíté” – hogy az egyesület titoknoka Sebők, pénztárnoka Rosenmann Pál orvos, mily nevetséges elnevezések! Hiszen ha nem létezik egyesület, miként lehetne titoknoka, vagy pénztárnoka? ... E' szerint, a' minden szépet és jót igazán szíven viselő Baja' városa, mely, kevés évek' lefolyása alatt, oly sok más jeles és szép intézeteket tudott létesíteni, 's a' csinosodásban most is olly szembetűnő fáradhatatlan lépéseket tévesen, nem szorult álhírű dicséretekre.” (Hasznos Mulatságok, 1837)

Mint a' híradásokból kitűnik, ha jogilag nem is, de „tettleg” szervezett formában működött a kórház érdekében az „egyesület”, gyűléseket tartottak, tagokat és tiszteletbeli tagokat választottak. Baja környékéről és Bácskából is toboroztak támogatókat, akik szinte mind nemes családok tagjai közül valók voltak. „A' tisztelt egyesület, működését kiterjesztendő, múlt october 17dikén tartott ülésében széplelkű buzgóságuk és jótékony jellemöknél fogva „egyesületi tiszteletbeli tagjaivá” nevezi ki: Allaga szül.[született] Fazekas Emma assz. Becsén, Antunovics szül. Redl Borbála assz. Almáson, Bogyó szül. Karácsonyi Johanna assz. Szent-Ivánon, Németszeghy szül. Vermes Julianna assz. 's Vojnics szül. Vojnics Ludovika assz. Szabadkán, Sztrilics szül. Radán Mária assz. Zomborban, Spech szül. Rákóczy Karolina assz. Kalocsán, Rezsny Emilia kisassz. Pacséron, Baján pedig Pallermann szül. Radán Borbála assz. 's Hüttl Nina, Mészáros Thirza és Paukovics Ida kisasszonyokat azon reményben, hogy ez általa tett kedves megtiszteltetést bizodalommal elfogadván a' szenvedő emberiség nevében kezdett szép czélu vállalatot ezután is buzgón pártolni 's az intézet szent célait előmozdítani szíveskednek. (Jelenkor, 1839)

„A' bajai jótékony asszonyegyesület, mely már három év óta nem kis segédpénzzel hatott a' helybeli „Remete Sz. Pál” nevű kórintéz' javára, 's hathatós munkálkodási által több ügyefogyottnak's betegnek fölszikkasztá könnyeit, dec. 30kán tartó gyűlését, midőn is többi rendelkezési közt új tagjaivá választattak: Latinovics Mária, Alföldy Nina, Vojnics Mathild, Nenádovics Katalin, Zhoréla Anna, Latinovics Flóra, Grósz Betti asszonyságok, és Jakobey Amália, Albrecht Antónia, Fogt Katalin és Swoboda Mária kisasszonyok. Főirányát pedig az 1839ki febr. 4én tartandó sorsjátékos táncvigalom' elintézésére fordítá,

melynek jövedelme a' fenn érintett kórintézet gyarapítására leend fordítva.” (Hímök, 1839)

Baján is, ahogy országszerte, a jótékony nőegyletek által szokásba került az „újévi üdvözlések megváltása” mint adakozási forma. Az újévi üdvözlés nagyon népszerű gratulációs forma volt az 1800-as években. A szerencsés jökványságokat mindenki igyekezett személyesen vagy névjegy küldésével leróni, ami igen terhes feladat volt. Ezt a nőegyleteknek juttatott adományokkal lehetett „megváltani”. Az egyesület újságokban közzétette az adományozók névsorát, és elfogadott lett, hogy ez helyettesítette a hagyományos gratulációt. „Az újévi bókálások a hálálkodások városunkban is kimaradván a divatból az idei „újévi üdvözlések” megváltásából” 165 p. for. [pengő forint] 46. krnyi [krajcámyi] jövedelem a' kórház' javára fordított.” (Hímök, 1838)

„1836 óta nálunk az újévi köszöntéseket a' kegyes keblűek szép sikerrel kezdék megváltani 's akkor egyúttal táncmulatság is tartatott a' kórház részire, mihez több nemes emberbarát 's néhány helybeli érdemes czéh pártfogása is járult.” (Hazai Tudósítások, 1839)

„A bajai nőegylet által kibocsájtott gyűjtőívén az újévi üdvözlések megváltására adakozók névsora: özv. Latinovics Istvánné 40 frt [forint], Radány Berta 1 1rt, Paukovits Emóné 1 frt, Paukovits Georgina 1 frt. Paukovits Blanca 1 frt, Pintér Ferencné 30 kr. [krajcár], Gyöngyössy Maria 30 kr, Latinovics Márta 50 kr, ifj Müller Jánosné 1 frt, Túry Ilka 50 kr., özv. Lederer Fülöpné 1 frt, ... összesen 103 frt 30 kr. Az egyleti elnökség melegen átértett köszönetet ad imitt a nemeslelkű adakozók áldozatkészségéért.” (Bajai Híradó, 1887)

Amikor még senki sem sejtette, milyen tragédia éri majd városunkat, az 1840. május elsejei nagy tűzvész előtt három hónappal sikeres farsangi bált tartott a „bajai jótékony asszonyegyesület”. A bál beszámolóból az is világosan kitűnik, hogy a gyámháztól levált önálló kórház működésének kezdetét 1835-től számították. A kór- és gyámház első 40 évét már nem vették számításba. A részletes bál beszámolóból képet kapunk az 1800-as évek társasági életéről is: „Mit bizalmas figyelemmel előre jósolónk teljesülve láttuk jan. 21. a' bajai nőegyesület által városi kórházunk javára intézett negyedik táncmulatság estvéjén. – A' két előtti napon hintók és száncók váltók fel egymást utcáinkon vidéki szépkedvű vendégeinket szállítva váró körünkbe. Esti hetedfélkor [fél 7-kor] nyíltak meg a' táncterem ajtói, mindinkább szebbült a' társasági pompás tarka sereg, mellyet emelt a' fényes kivilágítás varázs csilláma, 's kezdődött az andalító hangzásat 's vigalom. Fél tízkor díszes koszorúnkban 596 mulatozót

számlálónk, 's 2000 sorslap [tombola jegy] váltattott, a' teremben kiállított 212 csinos műdarab nyereséjére szerencsét játszó, 's ezek között a' válogatottabbak ezüstből készültek is fénylettek. Tízkor húzás választá el a' nyeresémet reményüktől, 's ennek végével változtatva játszám híres hangszkarunk az újabb táncdarabokat, mellyek reggeli négyig gyönyörködteték örömeinket. A' másnap kilenczkor kiosztott nyereséneket sokakat szebbnél szebb műdarabokkal örvendeztetének meg, 's örültünk, hogy vidéki pártfogóink közül többeknek kedvezett a' szerencse sors. A' jövedelem 1596 pengő huszas, mely summát ő excja [exelenciája] Klobusitzky Péter kalocsai érsek 40, Korsós József kanonok 's alesperes 3, Vojnics szül. Vojnits Ludovika 10, Gábry szül. Latinovics Karolina 2, Rezsny Emilia kisassz. 20 pgő frtokkal [pengő forintokkal] növelének, Latinovits szül. br. Geramb Etelka őnagysága pedig viasz világítási költségre 20 p.fttal kedveskedett, 's így ismét teljesülve lett Baján, hogy azon közintézet, mely a' szépnem leghathatósabb pártfogósa alá fogadva vagyon, emelkedve virágozik." (Nemzeti Újság, 1840)

Az 1839. évi farsangi báli beszámoló nem csak a jó hangulatot, hanem a jótékony hölgyek szívélyes kapcsolatát is megmutatja. Az elnök asszonynak ajándékozott kronosztikon az 1824. évre utal, aminek okát nem sikerült kideríteni. „A' Bajai jótékony asszonyi egyesületnek fölszólítására a'bácsi és szomszéd vidéki szépnem 181 szebbnél szebb kézi és gyárműdarabot szíveskedett 112 az érintett jótékony egyesületnek felügyelése alatt február 4-kén tartott sorsjátékos táncvizalomra beküldeni. Tiszteletül e' következő csak a'

táncvizalom után másnap felnyitható chronosticon érkezett az egyesület elnökéhez t Latinovics született Schweidl Anna asszonysághoz:

éLlIen a' balal kórház-intézet böLcs Igazgatása, éLlIen

szövetkezve **MInDen, ki e' CzéLt Vigan, s VetekezVe**

segltni törekszik. [1824]

A' műdarabok fölött 1044 versengő sorslap, 's 550 belépti lap adatott el. A' terem az egyesület költségén díszes függönyökkel és fényes viasz-kivilágítással vala ékesítve. Szépeink többnyire fejér [fehér] és kék ruhába öltözködének, legkitűnőbb vala L. A. fejér atlaszban. Szőnyegre került a' keringő és cotillon, melyben L. M. úr K.-né asszonysággal, kitűnő ügyességgel vala az előtánczos. Vágtató és magyar az itteni divattal ellenkeznek. A' polgári zenekar Ainvég igazgatása alatt kielégíté a' vendégeket. A' szolgálat [kiszolgálás] (némely fülsértegető pinczerek által tett kiabálásokat kivéve) tetszett. A' csemegetár gazdag. Megelégedésnek jele mutatkozik a' szilárd társaságnak szétesés-lásakor, mely éjfélt utáni 3 óraker történt. A' tisztelt egyesület tekintetbe vevén János, született Cristofori Theresia, asszonyságnak foganatos buzgó közbenjárását, őt ily tartalmú levéllel tisztelé meg: „Nagyra tisztelt asszonyság! Kedves figyelmet gerjesztvén az egyesület által folyó évi január 27-dik napján tartott gyűlésben tisztelt asszonyságod kedveskedési buzgósága 's jótékony adakozása, mely által folyó évi február 4-kén a' kórház javára tartandó táncmulatság alkalmával kijátszandó műdarabok számát tizennégyvel szaporítani szíveskedett, ezen

intézetünket emelő jótékony áldozata's buzgó kedveskedése miatt a' bajai jótékony asszonyi egyesület „tisztelt asszonyságodat” vidéki tiszteleti tagjává választván, ezennel erről szívesen értesíteni kívánja tisztelt asszonyságodat azon reményben, hogy az ez által tett kedves tiszteltetést bizodalommal elfogadni, 's a' szenvedő emberiségi nevében kezdett szép célú vállalatát ezután is buzgóan pártolni, 's mind Halas városában mind a' Kun vidéken intézetünk szent céljait előmozdítani szíveskedjék, 's tartandó sorsjátékos táncmulatságunknak napjáról e' körben másokat is értesíteni hivataloskodjék. Egyesületünk alapszabályait is nem sokára megküldeni el nem mulasztandjuk. Szíveskedésébe ajánlottak teljes tisztelettel maradván 1839-dik évi január 28-dik napján tisztelt asszonyságod egyesületi szíves társai. A' bajai jótékony asszonyi egyesület tagjai. Ezek nevében Latinovits Anna, mint az egyesület elnöke “Ugyan ily módon tiszteltetett-meg tek. Szutsits, született Odry Ludovica” asszonyság is Szabadkán.” (Honművész, 1839.)

(Szómagyarázat: cotillon = fűzértánc = francia eredetű társastánc; vágtató = galopp = 2/4-es ütemű gyors ugrásos társastánc; Ainvég = Ainvég János, a bajai díszruhás polgárság zenekarának igazgatója. A szövegben Latinovits Anna, illetve Latinovics született Schweidl Anna valójában nem más, mint a későbbi aradi vértanú Schweidel József egyik, a családban főleg Ninaként említett nővére, aki a bajai Latinovits Benjámint felesége volt – a szerk.)

Az idézett sajtócikket a korabeli írásmód és helyesírás szerint közöljük. ■

Egy kanyarójárvány következményei Baján

Sarlós István

■ A bajai iskolákban az 1934/35-ös tanév idő előtt véget ért az 1935 tavaszán kitört kanyarójárvány miatt. A tanév utolsó két hónapja a kanyaró elleni védekezés jegyében telt, az elemi iskolákat a tanulók 50%-ának hiányzása felett bezárták. A bezárt iskolákat a városi tisztiorvosi szolgálat utasítására sorban fertőtlenítették. A problémát nehezítette, hogy megjelent a városban a diftéria fertőzés is, amely ellen szintén törvényhatósági szinten kellett védekezni. A korabeli közegészségügyi viszonyok között a járvány ellen a legjobb védekezés az elkülönítés, illetve a betegek által használt helyiségek fertőtlenítése volt. A betegek gyógyításában a kórházak és a körzeti orvosok mellett megjelentek a he-

lyi „csodadoktorok”, kuruzslók és a szokásos népi gyógymódok is. A bajai gyógyszerárak nem bírták el a megnövekedett terhelést – korábban, a gazdasági világválság következtében sokan inkább leépítették a kapacitásait –, így számos illatszerbolt és vegyárú-kereskedés is elkezdte a gyógyhatású készítmények árusítását, amely a nyár végére Bács-Bodrog

vármegyében kezelhetetlen méreteket öltött. A helyi gyógyszerész-egyesület tagjai

egységesen, a területileg illetékes törvényhatóságokon keresztül próbálták fellépni az engedély nélküli árusítók és a különböző csodaszereket kínálók ellen.

„XII. 9.406/1935.

Tiszteletteljes kérelme

Szeghy Sándor korelnöknek és dr. Makray László bajai gyógyszerész társelnöknek:

A jogosulatlan gyógyszerárusítás meggátolása tárgyában.

Méltóságos Polgármester Úr!

A Magyarországi Gyógyszerészegyesület Tolnavármegyei és Baja-vidéki kerületének folyó év április havában megtartott rendes évi kerületi közgyűlése tárgysorozatának gazdasági kérdései tárgyalásának keretében a gyógyszerészeti kar végtelenül súlyos, lehet mondani válságos helyzetében behatóan foglalkozott az illegitim gyógyszerárusítás ügyével is. A közgyűlésen súlyos panaszok hangzottak el a jelen voltak részéről arra vonatkozóan, hogy vármegyénkben az illetéktelen gyógyszerárusítás oly mérveket öltött, hogy a már amúgy is nehéz gondokkal terhelt gyógyszerésztársadalom létalapját egzisztenciájában teljesen bizonytalanná teszi.

A megélhetés nagy küzdelmeiben a társadalom minden rétege kutatja, hogy mik azok az okok, amelyek bajait mindjobban súlyosbítják, keresik azt a kivezető utat, mely azok elhárításához vezetve könnyebülésüket elérhetni tudhatnák. Legtöbb foglalkozási ágban az úgynevezett kontárkérdés mielőbbi sürgős rendezésének szükségessége tör minden oldalról előtérbe, mert annak rendezetlenségében látják legfőbb idejét annak, hogy az őket érintő kontárkérdés ügyét felszínen tartva annak eliminálását egyik legfontosabb ügyének ismerje el.

Ezen elhatározásunk alapján a közgyűlés utasított engem, mint a kerület társelnökét, hogy minden erőmmel és törekvéssel hassak oda, hogy a vármegyékben oly nagy mértékben elharapódzott illegitim gyógyszerárusítás meggátolásának érdekében Méltóságos Polgármester Úrnak jóindulatú hathatós támogatását és segítségét mély tisztelettel kérem. A Baja vidéki kerület gyógyszerészei igen jól ismerik Méltóságod igazságszeretetét és tudják azt, hogy Méltóságod mindenki részéről megkívánja a törvényes rendelkezések szigorú betartását, mély tisztelettel kéri igazságaik és jogaik megvédelmezését.

Méltóságos Polgármester Úr! Az 1876. évi XIV-ik törvénycikk közegészségügy rendezéséről szóló I. részének I. fejezete, valamint XVI. fejezet 126. §-a elrendeli, hogy gyógyszerfélének adagokban való eladásá-

ra kizáróan gyógyszer-tulajdonosok, továbbá a kézigyógyszertár tartására jogosult orvosok, és állatorvosok vannak feljogosítva. Az 1894/111.005. számú szabályrendelet V. táblázata szabályozza, mik azok a gyógyszerek, melyeket kizáróan gyógyszerészek szolgálhatnak csak ki, és mik azok, amelyek gazdasági és ipari

célokat szolgálván, elosztatlanul bizonyos súlymennyiségben gyógyárkereskedők, / drogériák/, és mindazok, amelyeket kereskedők is árusíthatnak meghatározott súlymennyiségben. A 90.000/1903. számú szabályrendelet pedig, mely a gyógyszerkülönlegességek eladását szabályozza, azok elárusítását kizárólagosan és egyedül gyógyszertárak részére engedélyezi. Dacára a hivatkozott rendeleteknek, az illegitim gyógyszerárusítás vármegyénkben és városunkban már elviselhetlenné vált. Drogériák, illatszertárak, fűszerüzletek nem respektálva az ez irányú törvényes rendelkezéseket, Aspirint, főfájás elleni porokat, gyomorcsipeket, különféle gyógyszeres kenőcsöket, teaféléket, jodtincturát, sebhintőporokat stb. stb. különféle gyógyszerféléségeket árusítanak.

A gyógyszerárusításnak ily mérvű illetéktelen és felelőtlen beavatkozása első sorban is a közegészségügy rovására történik, és annak kárára szolgál. Másodsorban a nehéz gazdasági viszonyok közepette megélhetés nehézségeivel küszködő gyógyszerésztársadalom egzisztenciális érdekeit súlyosan sérti.

Ezen előterjesztett indokaim alapján mély tisztelettel kérjük Méltóságos Polgármester Urat, kegyeskedjék elrendelni, hogy Baja városban a drogériák, illatszertárak és fűszerüzletek minden évben bizonyos időközönként meglepetésszerűen megvizsgáltsanak, hogy eladás céljaiból nem-e tartanak olyan gyógyszerfélét, melyeket üzletükben sem raktáron tartaniok, sem árusítaniok nem szabad, s ha igen, úgy azok tőlük elkoboztatva, a megtorló eljárás ellenük megtétessenek, hogy ezen intézkedéssel a további illetéktelen gyógyszerárusítás városunkban a jövőben meggátoltassék.

Kérem megismétlésével vagyok Méltóságos Polgármester Úrnak mély tisztelettel Baján, 1935. évi augusztus hó.

Szeghy Sándor, korelnök,

Dr. Makray László, ker. társelnök."

A gyógyszerészek kérése szeptember 11-én megérkezett a városhoz, de érdemben csak november végén foglalkoztak vele a városi tanácsnál. Tanácsülési határozatban és hirdetményben teljesítették némi késéssel a beadványban megfogalmazott jogos kérést.

„Tárgy: Jogosulatlan gyógyszerárusítás meggátolása.

Határozat:

Tudomásomra jutott, hogy a drogériák, illatszertárak, sőt még a fűszer üzletek is különféle gyógyszerkészítményeket adagokban árusítanak. Baja, thjf. [törvényhatósági joggal felruházott] város területén lévő gyógyáru kereskedést, illatszertárat, fel kell hívnom arra, hogy a törvényes kereteket, amelyek a /1876. XIV. tc. [törvénycikk] I. rész 1. fejezet, és a XVI. fej. 129. §, valamint az 1894. évi 111.005. B.M. [belügyminiszteri] sz. [számú] rendelet és a 90.000/1903 sz. rendeletben/ foglaltatnak szigorúan tartsák be, mivel ellenkező esetben a tudomásomra jutott visszaéléseket kérlelhetetlenül meg fogom torolni.

Ezen határozatomról: a tisztifőorvosi hivatal, a városi drogériákat, valamint illatszertárakat értesítem.

Baja, 1935. XII. 13.

Dr. Puskás Dezső, polgármester h. [helyettes]"

A hirdetményhez csatolt megjegyzésben az érintett városi drogériákat és illatszertárakat a biztonság kedvéért külön felsorolták: Hattyú, Lázár, Majtinszki, Apolló; nekik a fenti határozatot feltétlenül kézbesíteni kellett! ■

Egy falusi orvos nemzetközi orvoskonferenciákon és WHO-tanácskozásokon (1981-2019) 1. rész

Péter Árpád dr.

■ Annak részleteire kitérni, hogy – amint Buda Béla dr., a nemzetközi híró pszichiáter írta nekem – hogyan „sikerült a gályapadról műhelyt” teremtenem, meghaladja ezen írás kereteit. Mindenesetre figyelmem már korán és megkülönböztetetten *Juhász Gyula* által egykor az *alkoholizmus falánk, emberirtő sárkánytorkának* nevezett jelenség behatóbb vizsgálatára, annak is elsősorban orvosi vonatkozásaira terelődött. Immár több mint négy évtizede végzett alkohol-epidemiológiai kutatásaim eredményei olyanira felkeltették a nemzetközi konferenciákat rendezők, valamint WHO-korifeusok érdeklődését, hogy 1981-től kezdődően, számos ilyen konferencia és több WHO-tanácskozás résztvevője lehettem. A legjelentősebb rendezvények mindegyikén meghívott előadóként, a WHO-tanácskozásokon pedig szakértőként, ill. delegáltként vettem részt, azok mindegyikéről részletes beszámolómmal jelent meg valamely szakfolyóiratban. (Külön örömemre szolgált, hogy az utóbbi években több, a határon túli konferenciákról készült beszámolómat a *Bajai Honpolgár* jelentette meg.)

Hazai orvoskongresszuson előadóként a tűzkeresztségen már 1974-ben átestem, azt követően pedig hasonló minőségben szinte évről évre résztvevője voltam valamely regionális vagy országos rendezvénynek, „valódi” nemzetközi rendezvényen pedig első ízben 1981-ben vettem részt.

A Budapesten 1981. június 4-6. között

rendezett *SIMG (Societas Internationales Medicinæ Generalis)* kongresszus helyszíne a margitszigeti Thermál Szállás volt; azon ülésitkári minőségben is jelen lehettem. A társasági program keretében június 4-én este a Néprajzi Múzeumban tartott fogadás jó néhány személyes találkozás lehetőségét kínálta. Számomra külön emlékezetes az *Iványi-Grünwald* vezetéknevű, 1958-ban Svájcba emigrált kollégával történt hosszas beszélgetés. Megtudtam tőle, hogy egyetemet már ott fejezte be, huzamosabb ideje egy 850 lelkes, gyönyörű fekvésű hegyi faluban praktizál. A jó kereset lehetővé tette számára a „világjárás”, ám – noha a lakosság mint orvost becsüli – a faluközösség idegenként bánik vele: helyben szinte remeteként éli mindennapjait. Külön érdekesség, hogy a programfüzetben – angol, német és magyar nyelven – a résztvevő (támogató) cégek listáján szerepelt a *Finomposztó Vállalat (Baja)*, a *Mezőgazdasági Kombinát (Baja)* és a *Hosszúhegyi Állami Gazdaság (Sükösd)* is. (Miként az említett cégekről, úgy ma már a SIMG-ről is csak múlt időben beszélhetünk. Utóbbi évtizedekkel ezelőtt betagozódott a WONCA-ba, a családorvosok világszervezetébe.)

A Drezdában, a Deutsches Hygiene-Museum in der DDR-ben 1985. november 6-8. között rendezett *1. Trilaterales Symposium für Allgemeinmedizin*-re [*Trilaterális Szimpózium az Általános Orvoslásról* – a szerk.] a hazánkból részt-

vevők 10 fős csapatának tagjaként első döbbenetes élményem még a repülőtéren ért. A még Libiában vásárolt, nagyméretű, pompás, hátizsákként is használható, görgőkkel is ellátott, lelakatolt utazótáskámat barbár módon tönkretették. Nyilván a vámosok tették. Lakatjától megfosztották, bőrresztét egy helyütt felnyársalták, a 4 közül egyik görgőjét is letépték. Valószínűleg teljes beltartalmát is kiborították, mert azt visszahányva láttam viszont. Tiltakozásnak helye nem volt még azok után sem, hogy ez ügyben csapatvezetőnknek, *Tényi Jenő* professzornak a közbenjárását kértem (akinek felesége egyébiránt NDK-beli, „echte” német volt). Aztán sietőse-re is kellett vennünk távozásunkat, mert delegációnkat már tárt karokkal várták a rendezők helyi képviselői. A társasági program keretében bejártuk a Zwingert, és különleges élménnyel ért fel az is, amikor november 7-én (!) este, kisbuszokban ülve, rendőri felvezetéssel, utazásunk egy részét erdők sűrűjében megtéve, felnyílt egy sorompó, kisvártatva pedig luxuskastélyban élvezhettük vendéglátóink kényeztetését. A vacsora után egy gyönyörű fiatal nő zenés vetkőzőszáma jelentette az est fénypontját.

1986-ban az ICAA (International Council on Alcohol and Addictions) [*Nemzetközi Tanácskozás Alkohorról és Függségről* – a szerk.] Budapesten rendezte meg nemzetközi konferenciáját. Számomra a legfejletlenebb élményt az jelentette, amikor

az egyik luxusszállodában tartott nyitófoglaláson, a világból összesereglett több száz résztvevő tömegében, hirtelen női hang ütötte meg a fületem: „Nem látták a Péter doktort? Jó ideje keresem!” – Hát, ilyen körülmények közt ismerkedtem meg *Eva Tongue*-gal, a lausannei székhelyű ICCA ügyvezető igazgatójával, aki arcon csókolta, majd elmondta, már akkor elérékenyült, amikor Bácsbokodról befutott hozzá a konferenciára szóló jelentkezési lapom és előadás-összefoglalóm. Családját ugyanis a Rákosi-rendszerben Budapestről egy mátéházapusztai tanyára telepítették ki; így általános iskolai tanulmányait Bácsbokodon folytatta, majd gimnáziumi éveit is Baján kezdte meg. Szó ami szó: számomra szinte sorsfordító volt a vele történt első személyes találkozás, hiszen onnantól 20 éven át „líblingjének” érezhettem magamat. (Hazatelepülése után Budapesten bekövetkezett halálára írt nekrológomat annak idején a Bajai Honpolgár jelentette meg.)

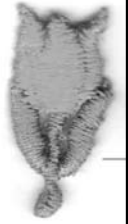
1987. novemberében Varsóban tartották a WPA (*Pszichiátriai Világszövetség*) *Regional Symposium*-ját. A kiutazás előtti napokban – életemben először és utoljára – két civil ruhás nyomozó jelent meg (már felsőszentiváni) lakásomon). Miután igazolták magukat, arra kértek, hogy utólag tájékoztassam őket a kinti tapasztalataimról. Azzal reméltem „leszerelni őket”, hogy tudtukra adtam: a rendezvényre kiutazók közt lesz például a Magyar Néphadsereg vezető pszichiátora, *Ozsváth Károly* professzor úr és Buda Béla dr. is, akiknek személye szinte garancia arra, hogy kizárólag a tudományos ismeretszerzés, ill. –nyújtás

utazásunk célja. Hazaérkezésemet követően nem kerestek fel újra... Mindazonáltal, szokasomhoz híven, erről a rendezvényről is készítettem részletes beszámolót, amely az egyik szakfolyóiratban meg is jelent. A rendezvény helyszíne a Tudomány és Kultúra Palotája volt (a szovjet mintára épült monumentális toronyépületet egykor Varsó jelképének tekintették). Társasági program keretében látogatást tehattünk a Királyi Palotában (ahol zenei programmal is kedveskedtek vendéglátóink). Viszont amikor néhányadmagammal bementünk Varsó legnagyobb belvárosi áruházába ajándékvásárlás szándékával, minden emeletét bejártuk, ám csupa bővli jelentette a kínálatot.

Az 1988. július 31 – augusztus 6. között Oslóban az ICCA által rendezett *International Congress on Alcohol and Drug Dependence*-re [Nemzetközi Alkohol- és Drogfüggőségi Kongresszus – a szerk.] autóval és családstul utaztunk. Bad Homburgból kellő időben indultunk el, hogy a norvégiai Kristiansandba vivő komphoz biztonsággal megérkezzünk, amikor bekövetkezett a krach: akkor már 5 éve kifogástalanul működő, Párizst is megjáró limuzinunk megmakacsolta magát. Az autópálya „sárga angyalát” kellett segítségül hívni. A hibára hamar fény

37th International Congress on Alcohol and Drug Dependence

ENDRE PÉTER (HUNGARY)

derült: előző nap a németországi szarviban gondatlanul helyeztek vissza egy anyacsavart, amely a kuplung fixen tartására volt hivatott... Oslóban a kongresszus megnyitója abban a teremben volt, amelyben évről évre a Béke Nobel-díjat szokták átadni. A rendezvénynek pedig a királyi palota közelében lévő SAS Scandinavia Hotel adott otthont. Mivel családom mindvégig Kristiansandban vendégeskedett, magam délidőben – többnyire Buda Bélával kettesben – a palota kertjében ebédeltem (azaz itt fogyasztottuk el a boltban vásárolt péksüteményt, felvágottat és tejfölt).

1990 nyarán, Nyugat-Berlinben, történelmi napokban tartották az ICCA „Institute”-jét, amikor a hírhedt berlini falnak már csak töredékei álltak; a homokzsákokkal körülbástyázott Checkpoint Charlie-t már nem vigyázta őrség, és a Brandenburgi Kapu határátkelőjét már egymással társalgó NDK- és NSZK-beli határőrök közösen felügyelték. A hazánkból érkezett előadógarda egy kelet-berlini hotelben szállt meg. A rendezvény helyszíne a Reichstag épülete volt. (Az NSZK-kormány akkor még Bonnban székelt.) Zakóink hajtókáján a kitűzővel, zsebünkben útlelevelünkkel, a Brandenburgi Kapunál őrséget állók egyes napokon csupán szalutáltak és átengedtek minket, más napokon bekeményítettek: tudtukra adták, hogy a határátkelésre csak az U-Bahn-on lévő, szigorúan őrzött végállomáson keresztül van módunk. Hogy miért érintette az érzékenyen pénztárcánkat? Mert a földalatti kelet-berlini szakaszán a vonaljegyért csupán 20 pfenniget kellett fizetni (az NDK márka 1/5-ét), míg a nyugati szakaszon 2,7 DM-et, azaz számunkra „kemény valutát”). Azokban a napokban a 2015-ben – már az „egyesült” Németországban – csúcsra járatott Willkommenskultur előjeleként ta-

paszthalható volt Nyugat-Berlin arculatának megváltozása. Elsősorban Lengyelországból jött árusok tömege árulta portékáját akár a Reichstag-épület mögötti hatalmas parkban, amellet az U-Bahn egyes szerelvényeibe beszállni lehetetlen volt (azokba napokra beszállásolták magukat bizonyos idegenből jött „nagycsaládok”). Számomra mindenesetre felejthetetlen élmény volt, hogy a napjainkban újra Németország országgyűlésének helyt adó épületben tarthattam meg előadásomat.

1992. augusztus 15-21. között Glasgowban voltam résztvevője egy, az ICAA társrendezésében megvalósult kongresszusnak. A néhány magyar résztvevő számára az elszállásolást a Central Hotel Glasgowban Nagy-Britannia magyarországi nagykövete biztosította. A rendezvény fővédnöke a tragikus sorsú, ám akkor gyönyörű és mosolygós Diana hercegnő volt, aki nyitóbeszédében személyesen üdvözölte a résztvevőket. A rendezvény nagyvonalúságára jellemző, hogy 16-án este a történelmi városházán fogadták kizárólag az előadókat, 17-én este az Art Gallery and Museum volt fogadásunk helyszíne, 18-án este pedig a Stirling Castle, azon belül a Chapel Royal. (A Stirling városa fölött emelkedő hatalmas várkastély egykor skót királyok sórájának volt kedvelt lakhelye, egyszermind az Anglia és Skócia közt folyó háborúk kiemelkedő hadászati jelentőségű erődítménye. A verőfényes időben, napnyugta előtt különbusszal érkező csoportunkat egyébiránt skót szoknyás zenészek dudaszóval fogadták, a szintén skót szoknyás várúr Rolls-Royce-a mellől jött üdvözlésünkre, és vezetett fel a várkastélyba.)

1994. augusztus 28. és szeptember 1. között Jeruzsálemben rendezték meg az *Orvosi Jog 10. Világkongresszusát*. Arra a meghívót Amnon Carmi úrtól, a Medical Law Világszövetség elnökétől, Izrael korábbi főbírájától már 2 évvel korábban megkaptam. Előadásom témáját is megjelölte. Arra kért, hogy a házi orvos szemszögéből írjam körül az alkoholproblémások-alkoholbetegek kórismézésével, kezelésével és gondozásával összefüggő sajátos kérdéseket. Az útra feleségem is elkísért. A tudományos programot jó néhány társasági program egészítette ki. Magunk is résztvevői lehettünk a Yad Vasem, valamint a gyémántcsiszoló üzem és egy Jeruzsálem közeli kibuc meglátogatásának; szabad időnkben bejártuk az Óvárost, végigmentünk a Via Dolorosán, kisbuszos kirándulást tettünk Betlehembe. Egyik nap délutánján – csupán az előadók számára – buszos kirándulás történt Tel-Avivba. Ott

a világszínvonalú Petah Tikva-i gyermek-kórház megtekintése után egy szabadtéri bankettet is tartottak. A Tel-Avivból már éjszakai órán Jeruzsálembé történő visszautazás során buszunk megállt egy bárnál, ahová a belépésre Elvis Presley gitárral kísért énekehangja csábított. A bárban nem kis meglepetésre értesültem, hogy Izraelszerte vagy 100 hasonló, Elvis emlékéért ápoló szórakozóhely létezik.

Életem egyik csúcspontját jelentette a kaliforniai San Diegóban 1995. augusztus 20-25. között rendezett, *Az Alkoholizmus és Drogfüggőség 37. Nemzetközi Kongresszusán* való részvétel. Az akkor 110 éves múltú visszatekintő kongresszussorozat állomásának házigazdája ezúttal harmadízben volt az Egyesült Államok (ám először a csendes-óceáni partoknál). Hazánkból csupán ketten, az akkor szigorló évének végén járó Endre fiammal vettünk részt előadóként. Számomra jókora meglepetés volt, hogy a reptér kijáratánál egy rögbis testalkatú férfi várt, majd furikázott saját autóján a szálláshelyre. A mosolygó férfiről csak az ünnepélyes megnyitón derült ki, hogy nem más, mint V. Bakeman, a helyi szervezőbizottság elnöke (!). További izgalom volt, hogy fiam egyetemi szigorlata miatt csak az egyik epidemiológiai szekció programjában szereplő előadása előtt 1 nappal érkezett szálláshelyünkre, az egyetem campusán lévő kollégiumba. (Jószerevével csak ketten laktunk a léghűtéses diákotthon minden kényelmi eszközzel ellátott lakosztályában, a nyári tanulmányi szünet miatt a campus városnyi területén hallgatók alig lézengtek.) A kongresszus közelebbi helyszíne a San Diego közeli UCSD Campus volt, amely az University of

California 9 egyetemi városának egyike. Az ünnepélyes megnyitón a világból összesereglett közel 1000 résztvevő töltötte meg a Price Center báltermét, akiket a tárca miniszterasszonya videóüzenetben üdvözölt, hangsúlyozva, hogy „a népeknek, nemzeteknek, nemzetközi szervezeteknek a következő világháborút az alkoholizmus, a drog és a cigaretta ellen kell megvívniuk, és e háború megnyerésének stratégiai fegyvere csak a tudás, a műveltség lehet”.

A tudományos programon túl különleges élmények sokaságával ajándékozott meg minket a sors ott-tartózkodásunk napjaiban. Én például a világháló (world wide web létezéséről) azelőtt nem is hallottam. A kongresszus egyik napján ki is próbálhattuk működését. Étkezésünket a menza biztosította. A Canyon-Vistában való reggelizésünk alkalmával 800 (!) étel - és italneműből (péksütemények, tejtermékek, lekvárok, déligyümölcsök, stb.) választhatunk. A reggelizőhelyen főpincérként tevékenykedő férfi figyelmét nem kerülte el kítűzőnk, mely jelezte, hogy Magyarországról jöttünk. A perui férfi „Áh, Puszkasz!”-szal indította társalgásunkat, majd ajánlotta, miből állítsuk össze reggelinket.

A campus élelmiszerüzleteiben az alkoholos ital tiltólistán szerepelt, és dohánytermék sem volt kapható. Ahogyan akkor a Delta járatain, a repülőtereken, az éttermekben is szigorú dohányzási tilalom volt érvényben. Hogy mennyire komoly? Egyik reggel a menzának már csak a szellős, félig fedett teraszán jutottunk asztalhoz. Kisvártatva 2 szirénázó tűzoltóautó száguldott egyenesen oda. A tűzoltók rövid időn belül kiderítették riasztásuk okát: egy indiai kolléga – talán megszokásból, talán

meg gondolatlanból – gyújtott cigaret-tára a teraszon, ám a rejtett, szenzibilis füstérzékelő azonnali riasztotta a tűzoltókat. Az egyetemi város területén tucatnyi tenispálya, gyakorló- és versenyszoda, kosárlabda-csarnok stb. mellett egy természetes völgykatlanba épült futball- és atlétikai pálya állt a hallgatók és oktatók rendelkezésére. Ez utóbbi sportpálya és szűkebb környezete gyepszőnyegét szemünk láttára újították fel. Mivel kint-tartózkodásunk idejét öt nappal meghosszabbítottuk, a metropolisz nevezetességeit is megtekintettük, a környéket is bejártuk. Az egyik napon, amikor menetrend szerinti buszjáratral San Diego óvárosát akartuk meglátogatni, La Jollában egy 60 körüli férfi ült mellénk. Kongresszusi kitűzőnket látva beszélgetést kezdeményezett velünk. Meghívására alig negyedóra múltán már San Diego egyik toronyépületének 28. emeletén állt meg velünk a gyorslift. Fiával közösen utazási irodát tart fenn, tengeri utazásokat szervez az Északi-sark felé, egészen a jégtáblák közé.

Az óvárossal való ismerkedésünk órái gyorsan peregtek. Lekéstük az utolsó, onnan induló buszjáratot is. Gyalog vettünk irányt az onnan meglehetősen távoli, a világ egyik legnevezetesebb „highway”-éről leágazó, út menti buszmegállóhoz. Az egyetemi városba tartó utolsó járatot éjszaka még éppen csak elértük. A ráadás napjaiban szinte naponta strandoltunk, egy alkalommal strandfociztunk is. Az óceán nyilvános fürdésre alkalmas, végelátha-

atlan partszakaszain, a mellvédeken sűrű egymásutánban olvasható felirat figyelmeztetett: *Alkoholos ital fogyasztása tilos!* E felhívásnak nyomatékot az őrszemek, a főnyen terepjárókkal járórozók, és talán – így volt kiérezhető – a közösségi fegyelem adtak. És bár a San Diegóban tett hosszabb bolyongásaink során találkoztunk „emberi roncsokkal” is: a járdán tűző napon fekvő részeggel, a külvárosi negyedben pedig autójában kábán fekvő fiatalemberrel (tőle alig 1 m távolságban, a járdán, vérnyomás túvel felszerelt egyszer használatos fecskendővel), összbenyomásként mégis az fogalmazódott meg bennünk, hogy „életmód-továbbképzésen vagyunk” San Diegóban, az USA akkor 4. legnagyobb metropoliszában.

Az ICAA 40. Nemzetközi Konferenciáját Amszterdamban, 1996. június 30–július 5. között rendezték. A holland nagyvárosba feleségemmel együtt, személygépkocsival utaztunk el. A rendezvényre 65 országból közel 700 résztvevő seregett össze, házánkat hárman képviseltük. Július 2-án, 20 órai kezdettel egy, a királyi palotához közeli, XIII. századbéli templom hajójában, „meglepetés”-koncert keretében, világpremierje volt azon zeneműnek, amelyet – a feleség, Eva Tongue felkérésére – *Nyikolaj Korndorf* neves orosz zeneszerző komponált az ICAA szervezetében akkor 40. éve tevékenykedő férje, *Archer Tongue* tiszteletére. Az ünnepeltet *Walburg J.A.*, a Jellinek-központ igazgatója köszöntötte. Laudációjában az alkoholizmus és drogfüg-

gőség elleni világméretű küzdelem utóbbi évtizedekbeli építész-mérnökének nevezte Archer Tongue-ot. Az ünnepi eseményen maga a zeneszerző is jelen volt. Számunkra nagy megtiszteltetést jelentett, hogy Eva Tongue személyes meghívására lehetünk jelen az egyébként zárt és viszonylag szűk körű, „családias” ünnepségen. A július 3-ai, délelőtti plenáris ülést jelenlétével tisztelte meg *Beatrix* királynő. (Amikor a holland királynő a plenáris ülés szünetében a bennünket különleges szeretettel kezelő Eva Tongue – lánykori nevén *Tóásó Éva* – kíséretében távozott, utóbbi odasúgta, hogy feleségemmel csatlakozzunk a királynőt kikísérőkhöz. Ez tette lehetővé, hogy autóba szállásakor közelről fényképezhettünk a királynőt.)

Ha már Amszterdamban jártunk, a városnézésből nem maradhatott ki a „vörös lámpás negyed” meglátogatása sem. Véletlen egybeesés, hogy amikor 2020. július 11-én élményleltáram írásának amszterdami fejezeténél járok, a Magyar Nemzet friss számának mellékletében a „kéjnegyed örömtelen örömlányairól” jelent meg cikk. Szerzője, *Bódy Gábor* arról ír, hogy a koronavírus-járvány miatt a szexipar egyik nagy vesztese a hollandiai vörös lámpás negyed lehet, és – az örömlányok szerint – „amennyiben a forgalomkiesés júliusban is folytatódik”, akkor akár „vöröslámpa-oltás” is elképzelhető Amszterdamban...

- Folytatjuk - ■

Kitüntetések a közelmúltban

■ Kalocsán tartotta ünnepi ülését szeptember 12-én a Bács-Kiskun Megyei Közgyűlés, amelyen összesen 32-en vettek át megyei elismerést. A helyi Városi Színházban köszöntött díjazottak között több bajai és környékbeli személyiség is volt. *Bács-Kiskun Megye Egészségügyéért* díjban részesült a Bajai Szent Rókus Kórház Sürgősségi Betegellátó Osztálya; **Béres Béla** bajai népművelő és **Fekete Szabolcs** korábbi bajai, jelenlegi keceli plébános (a Bajai Honpolgár Alapítvány kuratóriumának tagja) *Bács-Kiskun Megye Közösségfejlesztéséért*, **Schindler Mátyás** bajai plébános *Bács-Kiskun Megye Nemzetiségeiért*, **Kovács Antal** csátaljai polgármester *Az Év Polgármestere Bács-Kiskun Megyében*, **Patakiné Gelányi Márta**, a felsőszentiváni szociális gondozó vezetője *A Bács-Kiskun Megyei Közgyűlés Elnökének Kitüntetett Oklevele* elismerést kapta meg. A díjakat *Rideg László*, a közgyűlés elnöke adta át.

Több évtizedes pedagógusi munkásságáért, a gyermekek harmonikus személyiségformálásában huzamos ideig történő kiemelkedő munkája elismeréseként *dr. Kásler Miklós*, az emberi erőforrások minisztere *Németh László-díjat* adományozott **Kemmer Erzsébetnek**, a Magyarországi Németek Általános Művelődési Központja tanárának. *Kiváló versenyfelkészítő díjat* vehetett át az Emberi Erőforrások Minisztériumának Nemzeti Tehetség Programja keretében **dr. Pokkerné Szilvási Orsolya** rendőr alezredes, a bajai Bereczki Máté Élelmiszeripari és Mezőgazdasági Szakgimnázium, Szakközépiskola és Sportiskola oktatója.

A Magyar Fotóművészeti Alkotócsoporthoz Országos Szövetsége (MAFOSZ) 2020-ban a bajai **Duna Fotóklub Egyesületnek** ítélte *Az Év Fotóművészeti Alkotócsoporthoz kitüntetett* címet. A megérdemelt elismerés mellett kiemelkedő fotóművészeti tevékenységéért **Horosnyi Sándor** a MAFOSZ *Év Fotográfusa 2020* kategória 1., míg **Bolvári Csilla** 2. helyezettjének járó oklevelet és elismerést kapta meg. A díjat a magyar fotográfia napján, augusztus 29-én adták át Veszprémben.

Az olimpiai kvótát szerzett **Gálos Roland ökölvívó** a *2020. Legjobb Magyar Ökölvívója*, édesapja, egyben edzője, **Gálos Tamás** *Az Év Legjobb Edzője* díjat kapott a Magyar Ökölvívó Szövetségtől. A díjakat szeptember 7-én a bajai Városházán vették át. (Július 30-án a *Baja Város Büszkesége* címet is megkapták *Nyirati Klára* polgármestertől.)

Minden díjazottnak sok szeretettel gratulálunk! ■

A magyar vidék íze

Szünder Dezső

■ Az őszi hónapok az év legszebb időszakai közé tartoznak. Még jó idő van, a nap utolsó sugarai érlelik tökéletesre a szőlőtőkéken lévő gyümölcsöt, a piacon megjelennek az évszak jellegzetes gyümölcssei, zöldségei. Egyre több az alma, szilva, érik a füge, csemegeszőlőtől roskadoznak az árusok standjai és egyre többet beszélünk a sütőtökről, ami már szinte átmenet a télbe.

Ez az időszak azonban még nem a télre való várakozással telik, a konyhánkban még határozottan ott van a nyár utolsó üzenete: a teljesen érett, termőföldi paradicsomok, paprikák stb. Személy szerint én ilyenkor szeretem a legjobban ezeket a hozzávalókat felhasználni, ezek ugyanis nem kényszertől éretek, mint a jó bornak a hordóban, ezeknek is biztosították azt az időt, amíg teljes szépségüket, értéküket meg tudják mutatni.

Ebben a még meleg időben az ember szívesen gondol vissza a fáradt munkanapok után az idej nyaralás legkedvesebb pillanataira. Ebben a különleges, olykor embert próbáló időszakban bízom benne, hogy olvasóink közül minél többen meg tudták találni a kikapcsolódásnak azt a formáját, mely a pandémiás időszakban megvalósítható, amit elbírá pénzárca is.

A nyár utolsó napjaiban nekem lehetőségem volt egy hetet az Őrségben tölteni, ahol hazánk gasztronómiájának egy igazán különleges szeletével ismerkedhettem meg. Hosszú sorokat tudnék írni arról az egy hétről, a kóstolt sajtokról, tökmagolajokról, a helyi gyümölcsfajtákból készült különleges pálin-

kákról és természetesen autentikusan csak az Őrségben készített dödölléről.

A térség települései között lassan autózva – mert gyorsan azon a tájon nem lehet közlekedni, élni – nem lehet nem észrevenni, hogy néhány száz méterenként elhagyatott autók állnak az út mellett.

Ezen járművek tulajdonosai kivétel nélkül gombát gyűjtenek az Őrségi erdőkben, elsősorban vargányát. Ezt aztán frissen, szárítva, esetleg szárítás után porrá őrölve használják fel ételeikben.

Tárkonyos, vargányás krumplileves

Ez az egyébként nagyon egyszerűen elkészíthető, igazi őszi leves egyetlen nehézsége a gomba. Sajnos az alföldi régió nem pont a vargányáról híres, így aztán nem egyszerű ehhez az egyébként ízletes, különleges fajtához hozzájutni, de nem is lehetetlen, a végeredményről az asztalnál kapott elismerő pillantások okozta szívet melengető érzésről már nem is beszélve.

Vegyünk 200 g friss vargányát, tisztítsuk meg, vágjuk vékony csíkokra. Ha nem sikerül friss vargányát találni, akkor vásároljunk szárítottat és 15 g-ot áztassunk be hideg vízbe legalább két órára. Vágjunk apróra ½ kg krumplit, 2 db sárgarépát, 1 db fehérrépát, 2 db fokhagymát. Egy fazékba tegyük fel a zöldségeket főni a vargányával együtt, fűszerezzük ízlés szerint sóval, borssal és tárkonyal. Ha szárított vargányát használunk, akkor a gombákat az áztatóléval együtt öntsük a fazékba. Ha minden megfőtt, akkor kevés liszttel, tejjel és ízlés szerint kevés pirospaprikával és tárkonyecettel habarást készítünk. A forrásban lévő levesből néhány evőkanálnyit mennyiséget kiveszünk, összekeverjük a habarással, majd az egészet visszaöntjük a leveses fazékba folyamatos keverés mellett. 1-2 perc forralás után forrón tálaljuk, egy frissen sült lángos mellé, vagy akár a következő kaláccsal.

Eredendően tolna megyei lévén, előszeretettel keresem azokat a recepteket, melyek volt életterem környékéről származnak. Néhány hónappal ezelőtt egy szintén a megyéből elszármazott embertől kaptam egy receptet, mely Baja környékéhez, egészen pontosan Szeremléhez is köthető akár, hiszen a szeremlei borsos kalács egy változata az itt említett étel.

Döbröközi lyukaskalács

Hozzávalók: 500 g finomliszt, 25 g élesztő, 110 g cukor, 75g szobahőmérsékletű vaj, 1 tojás, kb 3 dl tej.

A hozzávalókat a vaj kivételével alaposan összegyúrjuk, 10 percet dagasztjuk, majd hozzáadjuk a vaját, mellyel addig dagasztjuk a tésztát, amíg sima, egyenletes felületű nem lesz, a kezünkhöz már nem ragad. Lefedve, szobahőmérsékleten, nem huzatos helyen egy órát kelesztjük. Az egy óra letelte után 8-10 kis darabra vágjuk a tésztát, gombócokat formálunk belőle, 15 percet állni hagyjuk. 15 perc után mindegyik gombócból csíkot sodrunk, a két végénél fogva megtekerjük, majd a két véget egymáshoz ragasztjuk úgy, hogy egy kört kapjunk, melynek a közepén egy lyuk van. 20-25 percet állni hagyjuk, közvetlen sütés előtt megkenjük felvert tojással. Sütés 180 °C-on, légkeveréssel 15-18 perc.

Sütés után azonnal rácsra szedjük, néhány perc múlva pedig, még forrón, sóval és borssal alaposan fűszerezett tejfölbe mártjuk. Hagyjunk neki még egy kis időt, amíg megpuhul, ez után fogyasztható is. Langyosan a legfinomabb.

A recept eredeti verziójáért köszönet Simon Veronikának, volt döbröközi lakosnak, akinél hűebben kevesen tudták volna ezt a receptet tolmácsolni. Az eredeti verzió kovással készült, ezt alakítottam át saját, élesztős verzióra.

Jó étvágyat kívánok! ■

